

GROESBEEKS MILIEU-JOURNAAL 1988-52

losse verkoop f

JACHT EN STROPERIJ

VOORWOORD van de redactie.....p. 1

JAGEN, STROPEN, VISSEN
door Henny Brinkhof..... 2

NIKX RECHD..... 6

WILDBEHEER EN JACHT IN GROESBEEK..... 7

MILIEU RONDON 12

INTERVIEW STROPER..... 14

WILD ZWIJN door Stefan Lucius..... 18

FOTO van Piet van de berg..... 22

UIT HET GEMEENTEARCHIEF. Deel 6: stropen en
maatregelen daartegen bij Groesbeek aan
het einde van de 18-de eeuw..... 24

WIE KENT GROESBEEK..... 29

WAT IS VliegVissen door Rudy van Duijnhoven.... 30

WEETJE WEETJE..... 34

KORSTMOSSEN door Hans Hendrickx..... 36

DE MENS IS MAAR EEN DIER ingezonden brieven.... 41

TEKENING OMSLAG door Joep de Bekker

VERSCHIJNINGSDATUM: april 1988

GROESBEEKS
MILIEUJOURNAAL

verschijnt
driemaandelijks
kosten: minimaal f 15,-
per jaar. Opgave
bij het sekretariaat.

REDAKTIE

Henny Brinkhof
Paul Thissen
Hans Hendrickx

MEDEWERKERS

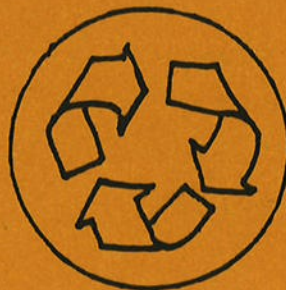
Jeske de Bekker
Fred Boerwinkel
Rudy van Duijnhoven
Stefan Lucius
Piet Spanjers

SECRETARIAAT W.M.G.:

postbus 26
6560 AA Groesbeek
tel. 08891- 75845
gironr. 52.75.384
banknr. 11.74.19.257
(RABO)

KRINGLOOPPAPIER

Deze keer een themanummer met als onderwerp 'de jacht' in de ruimste zin van het woord, want zowel de jacht, de sportvisserij als de stroperij komen aan bod. Met name over de eerste twee genoemde onderwerpen zijn vaak grote meningsverschillen te beluisteren. Gesprekken tussen mensen van kritisch faunabeheer, een instantie die zeer kritisch tegenover de jacht staat en jagers een soort 'lustmoordenaars' vinden en jagers loopt altijd uit op ruzie. Bij allerlei natuurbeschermingsinstanties die natuurterreinen beheren vormt de jacht altijd een 'hot item'. Tussen voor- en tegenstanders van sportvisserij lopen de ruzies over het goed en kwaad van deze manier van vrije-tijdsbesteding ook vaak hoog op. Stroperij ligt wat dat betreft veel minder controversieel. Dat is wreed en omdat het onwettig is zijn er geen voorstanders die in het openbaar het opnemen voor deze 'jacht der kleine luiden'.

Dit nummer staat niet in het teken van de controversen. Daarom ook geen officieel standpunt van de Werkgroep Milieubeheer Groesbeek op de jacht, maar een persoonlijk getint stuk van een van de redactieleden. We laten in de vorm van twee interviews en een artikel drie vertegenwoordigers aan het woord van de drie takken van jacht: een jager, een stroper en een sportvisser. Ook Piet Spanjers heeft nog iets over stroperij op weten te duiken in "Uit het gemeente-archief". Met een artikel over een vertegenwoordiger van het jachtwild: het everzwijn besluiten we het thema.

Naast artikelen over jacht komen nog enkele andere onderwerpen aan bod. Zo komt er van de hand van een nieuw redactielid Hans Hendrickx een stuk over korstmossen. Nikx Rechd komt met een nieuwe column. Verder een index van artikelen van het afgelopen jaar en natuurlijk onze vaste rubrieken.

De redactie

Bij het schrijven van een stuk over de jacht, stroperij en sportvisserij grijp je terug op je ervaringen, wat die onderwerpen betreft en de ontwikkeling van de ideeën hieromtrent. Hieronder een neerslag hiervan.

Sinds ik me interesseer in de natuur - en dat is al sinds mijn vroege jeugde - heb ik het doden van wilde dieren verafschuld. Ik kan me nog goed herinneren dat ik in de Ooijpolder al vogels kijkend, getuige was van een jachtpartij. Een paar jagers liepen door het weiland. Ineens vloog er een patrijs op. Het dier vloog schuin omhoog; er vielen een paar schoten; de vogel dwarrelde naar beneden. Een gevoel van ontzetting maakte zich van mij meester bij het zien vallen van het dier. Het doden van het dier schokte mij het meest. Daarnaast was (en is) de patrijs voor mij een 'aardige' vogel. Als je daar een koppel van zag was de dag al een heel eind goed. En nu zag ik dat ze die toch niet alledaagse vogel zomaar doodschoten.... En dan ook nog voor het plezier! Van regulering van de wildstand kan in het geval van deze patrijs geen sprake zijn geweest.

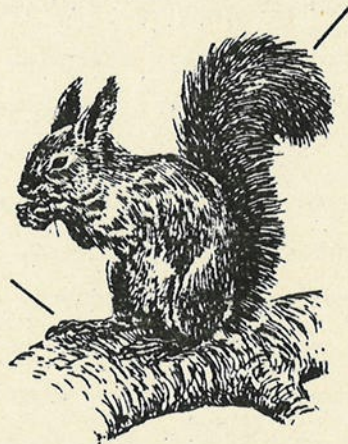
Voor mij sprak het dan ook vanzelf dat ik aanwezig was bij een demonstratie tegen een drijfjacht die de Werkgroep Milieubeheer meer dan 10 jaar geleden organiseerde tegen een zogenaamde vossen-drijfjacht in het natuurreserveaat De Bruuk. Daar poogde men en passant ook nog op alles te schieten wat bij de jachtwet vogelvrij was, inclusief op een Houtsnip, die een fazant bleek te zijn.

Ook heb ik het een keer meegemaakt dat ik een uitgevlogen jonge Zwarte Specht observeerde. Het dier vloog weg, en nog geen 2 seconden later klonk er uit die richting een schot. Ik heb overigens niets kunnen vinden. Wel weet ik dat in het Groesbeeks bos zo een Zwarte Specht aan zijn einde gekomen is. Het verschil tussen een Zwarte Specht en een vogelvrije Zwarte Kraai is duidelijk, maar als je maar een fractie van een seconde hebt om de vogel te herkennen en te beslissen of je een schot waagt, omdat de vogel anders gevlogen is, wordt het moeilijk.

Met stroperij heb ik wat minder ervaring. Als kind heb ik met een vriendje een tas met een lokvogeltje en lijmstokjes gevonden. Het was een opzienbarende vondst, maar wij wisten nauwelijks hoe het een en ander in zijn werk ging. Wel wisten we dat er iets niet in de haak was, maar daar bleef het bij.

Iets meer indruk maakte een reeds gestorven konijn in een strik. Het dier was helemaal verregend en had misschien wel een lange doodstrijd achter de rug. Het is met name de lijdensweg die een dier die gestrikt is ondergaat, die me het meest raakt bij stroperij.

Uit gesprekken met een stroper die ik vrij goed ken over bepaalde spectaculaire gevallen (een vos die tweemaal de stroper te slim af is en uit een strik ontsnapt, maar de derde keer toch niet verliest) toch ook verhalen waaruit respect voor de natuur tot uiting komt. Zo zat er in de strik van de stroper eens een eekhoorn. Het dier leefde nog; de strik zat om het middel. Voorzichtig maakte de stroper de eekhoorn los en keek wat het diertje deed. Het sleepte met de achterpoten en kon niet meer lopen. Meer dan een half uur bleef de stroper, en probeerde de eekhoorn aan het lopen te krijgen. Pas toen bleek dat het dier echt verlamd was, maakte hij het dood en begroef het. Anders zou de vos er misschien mee gaan.

Eekhoorn

De sportvisserij heeft me nooit kunnen bekoren. Ik kon niet snappen waarom vissers dieren vangen, en ze vervolgens teruggooien, of in het slechtste geval in een zgn 'leefnet' langzaam laten krepere. Een middelbare-schoolvriend van me en tevens vogelaar viste ook graag. Hij vertelde vaak van de 'gevechten' met de vissen, waarbij het dunne vislijntje op het laatste moment toch nog of juist net niet knapte en over hoe groot de desbetreffende knaap was. We hadden vaak discussies over sportvisserij: over dat vissen geen pijn voelen en dat als je het goed doet een vis niets lijdt etc.

Voor mij levert een vis aan de haak een doodstrijd hoe langzaam of snel hij ook uit het water getrokken wordt en dat kan niet plezierig zijn voor de vis. Dat ten bate van de sportvisserij vissen op grote schaal gekweekt worden en uitgezet, vind ik een zeer bedenkelijke zaak. Zo wordt de soortensamenstellingen van vele wateren in Nederland in feite bepaald door de sportvisser.

3

De vraag die een ieder zich stelt als hij of zij een oordeel velt over de

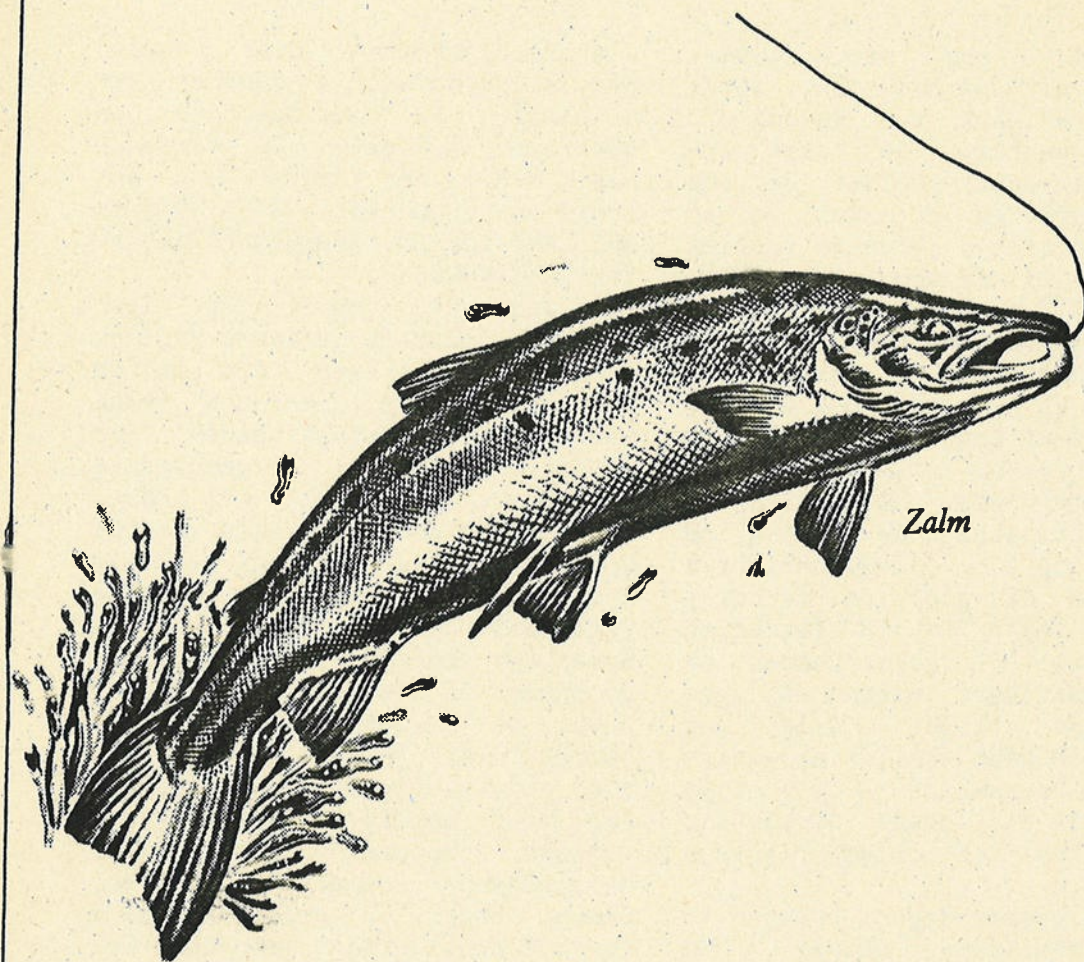
jacht, stroperij of sportvisserij is of het geoorloofd is dieren te doden of een doodstrijd te laten leveren en zo ja, wanneer wel en wanneer niet.

Tegenstanders zeggen of nooit of niet als het voor de lol is. De eerstgenoemde zijn vaak veganisten. Voorstanders vinden dat het wel door de beugel kan. Daartussen een scala van mensen van 'nee mits' tot 'ja tenzij'. Ikzelf hoor tot de groep die neigt naar wel doden, maar niet voor de lol. Jaren geleden was ik daar uitgesprokener in. Ik was in die tijd vegetarier. Een van de redenen was dat voor mij geen dieren gedood zouden hoeven worden. Jacht zou voor mij verboden mogen worden, tenzij het niet anders kan en tegen de sportvisserij zou veel reclame gemaakt mogen worden.

Toch heb ik mijn mening wat bijgesteld. In mijn ogen is nu niet het doden of een poging daartoe niet zozeer van belang, maar de kwaliteit van het leven. Is dat goed dan mag een dier best gedood worden bijv. om mij te voeden. Een havik doet dat toch immers ook. Dit moet natuurlijk zo snel en pijnloos mogelijk gebeuren. Ik eet af en toe scharrelvlees. Het verleggen van het accent niet naar doden, maar leven, maakt mijn houding tegenover mensen die dat doen voor hun tijdsbesteding of plezier wat minder negatief. Vooral na een verhaal van de stroper en de eekhoorn, waaruit toch dierenliefde blijkt. Volgens mij vinden stropers vaak dat zij het recht heeft volgens ongeschreven wetten bepaalde dieren te vangen. Ook de eerlijkheid kan ik vaak waarderen. Toen ik aan de bovengenoemde stroper vroeg waarom hij stroopte antwoordde hij: "Toen ik aan mijn hart geopereerd was zei de dokter dat ik iets moest gaan doen. Dus ik ging konijnen fokken. De katten gingen er echter mee aan de haal en om ruzie met de buurt te voorkomen heb ik ze opgedoekt; toen ben ik maar gaan stropen".

Tegenover de openheid bij stropers, staat de schijnheiligheid van vele jagers. Zij verzinnen allerlei dingen om hun gedrag goed te keuren: van "wij houden de natuur in stand" tot "wij oogsten echt scharrelvlees". De woorden: "Het is onze liefhebberij" komt er pas na veel trekken uit, direkt gevolgd door: "maar in de eerste plaats doen we het voor de bestwil van de natuur". Vissers hebben er ook een handje van hun veroorzaakte dierenleed te vergoelijken. Vissen voelen geen pijn en met het geld van de visvergunningen worden plassen en vaarten onderhouden in een voor de natuur gunstige zin.

4 Van dergelijke praat krijg ik de kriebels. Waarom zeggen ze niet waar het op staat. Wat mij betreft mogen ze dan in bepaalde mate best hun gang gaan.

Mij trekt het overigens nog steeds helemaal niet. Ik blijf gewoon een aaseter, die af en toe een stukje vlees opeet, dat de slager voor mij gedood heeft. Ik ben hem er dankbaar voor, anders zou ik waarschijnlijk een vegetarier worden, die vlees erg lekker vindt, maar die geen dier kan doden.

Henny Brinkhof

Sluimerend, nog niet geheel ontwaakt uit de nachtrust, wordt bij het krieken van de dag als eerste wapenfeit de krant uit menige brievenbus geplukt. Het oog glijdt terstond af naar de zo allengs vertrouwd geraakte rubriek linksonder op de voorpagina: "HET WEERBERICHT". Bij een eerste kennismaking dringt het nieuws nog niet helemaal tot de lezer door. Trouwens wat het weer ook brengt, nattigheid of een mildere variant, in ieder geval zijn we op het ergste voorbereid. De aandrang om tijdens het ontbijt de radio af te stemmen op de nieuwsberichten wordt ons al gauw te machtig; gespannen zijn we in afwachting van nieuwe (?) gegevenheden. Na het voorspelbare natte en gure weerpraatje blijkt alle nog voorheen zo nadrukkelijk aanwezige twijfel eensklaps te zijn weggevaagd en worden de plannen voor de rest van de dag rigoreus aangepast.

En onze weerkundigen brengen zo vaak "slecht-weer-nieuws". Om mistroostig van te worden toch. Tja het gesproken woord heeft in dominees land altijd al in haar greep gehad?

Ongelooflijk eigenlijk; terwijl een ieder uit eigen bevindingen wel beter weet en zijn (haar) ongenoegens over het onrecht hem (haar) aangedaan met de regelmaat van de klok schamper naar buiten toe laat doorklinken, blijft de autoriteit van het K.M.N.I. door of juist ondanks de popularisering van het weer in de media onaangetaast. Alleen de horeca in Nederland, die door het gekwansel met het slechte weer slechte zaken deed omdat de verwachte toeloop ten gevolge van de slechte

weersvoorspelling (niet vanwege het slechte weer!) steeds maar uitbleef, is onlangs op de barricade geklommen en slingerde het K.M.N.I. het verwijt naar het hoofd van broodroof: "HET WEER IN ONS LAND ZOU ZO BEDROEVEND SLECHT VERKOCHT WORDEN".

Ik kan dit euvel uit eigen ervaring slechts beamen. Bij een tiental wandelingen die ik de laatste maanden onder schijnbaar barre weersomstandigheden heb gemaakt, bleek regenkleeding nagenoeg overbodig, we hebben buiten echt genoten; zelfs van het weer... Er is in deze extreem zachte winter (in elk voorjaar trouwens) in de omgeving van Groesbeek zoveel fraais te zien. De natuur is slechts schijnbaar in rust. De lagere planten komen vooral in dit jaargetijde pas echt tot ontwikkeling. Wie er eenmaal oog voor heeft, zal ongetwijfeld talloze soorten mossen en korstmossen opmerken. Muren, daken, bomen en grafzerken zijn levende schilderijen geworden. Ook als grondbedekker, zelfs op stoeptegels begeleiden deze planten U tijdens de wandeling buiten.

ONZE bijdrage in het kader van Groesbeek-promotie is niet zo zeer dat we nu pleiten voor de aanschaf van een weermachine of iets dergelijks maar dat we de stellige wens uitspreken dat "onze" Hans de Jong in de zogenoemde column van het Groesbeeks Weekblad zich door dit artikelje laat inspireren en ten strijde trekt tegen de valse weerprofeten opdat we allen weer HET WEER aan onze laars lappen.

NIKK RECHD.

WILDBEHEER EN JACHT IN GROESBEEK

Een groene man met een hoed en een geweer, dat is de anonieme jager die we kennen uit sprookjes en kinderliedjes. Maar wie is de echte jager tegenwoordig? En schiet hij haasjes in een groen, groen, groen, groen knollen knollenland?

Een verhaal over de jacht in Groesbeek, naar aanleiding van een interview met jager Wim Lebbink.

Wildbeheereenheid Groesbeek

Wim Lebbink is voorzitter van de vereniging Wildbeheereenheid Groesbeek. De Wildbeheereenheid bestaat nu vijf jaar. Alle jagers die in de gemeente hun velden hebben - behalve één, die de jacht in de boswachterij Groesbeek heeft - zijn erbij aangesloten. Het beheerde gebied beslaat ongeveer 2500 hectaren. De vereniging heeft als doel de wildstand te bevorderen en de jacht in goede banen te leiden: een goede verstandhouding tussen de leden bevorderen, het tegengaan van stroperij en het aangaan van samenwerking met gemeente, politie en anderen. Daarnaast, en hiermee in verband, wil ze flora en fauna beschermen en de milieuvervuiling in het veld tegengaan.

Jagen is in veel opzichten een individuele bezigheid. Daarom is het niet gemakkelijk alle jagers binnen de gemeente op één lijn te krijgen. Ook al niet, omdat de jachtvelden aan elkaar grenzen, en het wild zich niet stoort aan die grenzen. Klassieke jagersruzies zijn die naar aanleiding van beschuldigingen als: "Jij hebt mijn reeën geschoten." Dat komt ook hier voor. Toch hebben de lokale jagers zich dus verenigd. Het lidmaatschap van de Wildbeheereenheid biedt hen voordelen. Het toezicht op de jachtvelden kan (ten dele) centraal gebeuren, voer of uit te zetten beesten kunnen gezamenlijk ingeslagen worden, vergunningen en dergelijke kunnen sneller en gemakkelijker verkregen worden bij gemeente en politie, er is een kader waarbinnen de jagers met elkaar kunnen praten over bijvoorbeeld grenscorrecties van hun velden zodat ze beter afgeronde jachtvelden krijgen. Kortom,

financiële en organisatorische voordelen.

De jacht in Groesbeek wordt traditioneel bedreven door twee groepen, de rijke grootgrondbezitters e.d. die veelal buiten de gemeente wonen, en de lokale (boeren)jagers. De laatste groep is nu de belangrijkste. Je zou een derde groep kunnen onderscheiden, namelijk de stropers. Die zijn in Groesbeek altijd zeer actief geweest, en dat zijn ze nog. Het onderscheid tussen jagers en stropers is niet absoluut. Er zijn mensen die eerder niet volgens de regels van de verschillende wetten jaagden, stropers dus eigenlijk, die nu erkende jagers zijn. Er zijn ook officiële jagers die zich niet aan de geldende normen houden, en die je daarom als stropers zou kunnen beschouwen. Over het algemeen wordt onder een goede jager verstaan, iemand die een goede wildstand bereikt en en zoveel afschiet dat de stand op peil blijft. En een slechte jager is iemand die zoveel wegneemt dat het wild in zijn veld verdwijnt, een "schieter". Onder stropers bestaan vergelijkbare normen, en ook jagers maken het onderscheid tussen "goede" en "slechte" stropers. Eigenlijk vinden ze alle stropers slecht, maar enig respect kunnen ze wel opbrengen voor die stropers die niet voor de voet weg alles weghalen. Furieus zijn ze echter over de stropers die in zware, snelle auto's en zwaarbewapend het veld afstropen, alles afknallend wat ze tegenkomen.

De wildstand in Groesbeek

Het aantal hazen neemt toe. Naar een zeer ruwe schatting zitten er vijf- tot zeshonderd. Het is het belangrijkste bejaagbare wild in Groesbeek. Hazen worden "voor de voet" in het veld door n, soms twee jagers geschoten.

Hoeveel konijnen er zitten is moeilijk te zeggen. De stand wisselt sterk, onder andere door- dat de konijnenziekte (myxomatose) periodiek veel slachtoffers maakt.

Er wordt voor de voet op gejaagd, soms met fretten, die de konijnen uit hun holen jagen ("fretteren"). Konijnen worden, bij

uitzondering, ook wel bejaagd met zogenaamde lichtbakken. Dat zijn een soort schijnwerpers, die op de accu van een auto kunnen worden aangesloten. Konijnen die door het licht worden gevangen, worden daar niet door verontrust. Daardoor kunnen ze gemakkelijk worden afgeschoten.

Vossen zitten er tientallen in Groesbeek. Ze worden regelmatig geschoten. Tot voor kort was er een zeer actieve trek van vossen uit het Reichswald naar de Bruuk en het stort. Die gingen na zonsondergang vanuit hun burchten in het bos, via de beschutting van de Bruuk naar de vuilstortberg, waar ze allerlei afval vraten. Nu het stort gesloten is, en de afvalberg afgedekt, is de dagelijkse trek uit het Reichswald naar Groesbeek sterk verminderd.

Patrijzen zijn er erg weinig in Groesbeek. Daarom worden ze niet geschoten.

Ook de fazantenstand stelt niet veel voor. Slechts in de Bruuk en omgeving is die redelijk. De jacht op fazanten is van weinig belang.

De laatste jaren komen er weer ganzen in Groesbeek, al zijn het er lang niet zoveel als bijvoorbeeld in de Ooy. De jacht erop is omstreden. Niets is namelijk gemakkelijker dan uit de grote aantallen overwinterende ganzen er flink wat te schieten. Hier schiet men er maximaal vijf per keer, voor tien uur 's morgens.

Een aparte plaats neemt de das in. Geen wild in de eigenlijke zin van het woord, maar deze werd door jagers vroeger wel vervolgd. Het uitgraven van de burchten, erop "teckelen" (er een dashond in sturen) en dergelijke waren belangrijke bedreigingen voor de das. Dat gebeurde vaak tijdens de jacht op vossen. Vossen zitten namelijk vaak in oude dasseburchten. Dassen worden op het moment niet meer gedood door jagers. Integendeel de Wildbeheerseenheid is actief betrokken bij een dassenuitzetprogramma in de gemeente, wat ertoe moet leiden dat de stand juist weer omhoog gaat. Er zitten op het moment enkele exemplaren in Groesbeek.

Van het ree is onmiskenbaar een toename te constateren. Na de oorlog is de stand altijd zeer laag geweest, praktisch nul. De laatste jaren is deze echter gestegen tot ongeveer tien. Er

worden er nu enkele per jaar afgeschoten.

Het wild zwijn is geen standwild. Om de zoveel jaar is er een overloop van varkens uit het Reichswald. Die worden afgeschoten. De boeren hebben er veel last van.

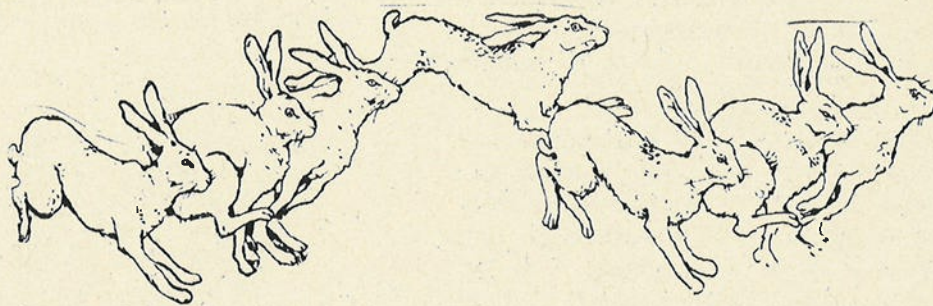
Zwarte kraaien en eksters worden ook soms geschoten. Niet als begeerd wild, maar omdat deze als schadelijk worden gezien. Het zijn echte cultuurvolgers. Kraaien pikken wel gaten in het plastic waaronder de kuilmajs ligt, om zo te kunnen smikkelen en smullen.

Regulering van de jacht

Het jagen is gebonden aan een groot aantal regels waarvan de belangrijkste hun wettelijke basis vinden in de Jachtwet. De regels hebben betrekking op de vaardigheden van de jagers, de tijdstippen van het seizoen en van de dag waarop gejaagd mag worden, de verhouding tussen grondeigenaar en jager, schadevergoedingen aan boeren ten gevolge van wildvraat of de jacht, enz. Ook wordt er van het grotere wild ieder jaar door de overheid bepaald hoeveel wild er geschoten mag worden. Een ambtenaar van Faunabeheer (Ministerie van Landbouw) bepaalt hoeveel ree n bijvoorbeeld, in een bepaald gebied in een bepaalde periode geschoten mogen worden. De gemeente moet deze bepaling bevestigen. Voor iedere te schieten ree krijgt de jager dan een "loodje". Dat wordt na het afschieten aan het ree bevestigd. Een dode ree mag alleen met een loodje vervoerd worden. Bovendien moet het afschot gemeld worden.

Jagers en stropers

Wat jagers en stropers bindt is een bepaald soort liefde voor de natuur. Plezier van het buiten zijn. Wat ze scheidt is dat ze elkaars concurrenten zijn, uit op hetzelfde wild. En jagers hebben daarbij de wet aan hun kant. Al eerder aangestipt is de woede in jagerskringen over de illegale stropersactiviteiten, vooral het grootschalige stropen dat alles weghaalt. Daarbij niet lettend op leeftijd en geslacht, of een beest drachtig is of

niet, en of er iets overblijft of niet. Het kwalijke is dat gestroopt wild via heel respectabele kanalen als opgezet beest of ree-biefstuk op de markt komt. Sommige hotels en restaurants die wild serveren maken gebruik van gestroopt, goedkoop wild. Dit is een stimulans voor stropers om ermee door te gaan.

Jagers en boeren

Er zijn steeds meer boeren die zogenaamde wildredders gebruiken bij het maaien. Dat zijn apparaten die door gerammel en beroering hazen, konijnen, fazanten en patrijzen opjagen, voordat de maaibalk of de cyclomaaier ze tot gehakt kunnen maaien. Gunstig voor de wildstand. Toch is zeker niet alles koek en ei tussen de boeren en de jagers. De jagers willen graag meer groen in het buitengebied van Groesbeek zien, de boeren willen een singeltje of een heg echter niet op hun land.

Jagers niet sentimenteel

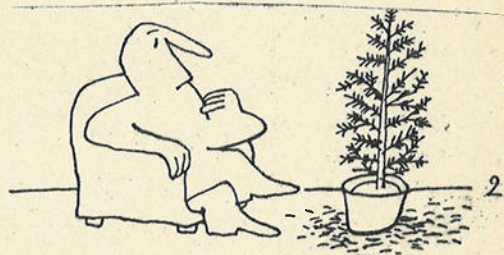
In het eigen jachtgebied herkennen jagers bij reeën ook de individuen. Toch is er geen sprake van een gevoelsmatige band tussen de jager en zijn herkende ree. Dat kan ook niet; Bambi zou hij misschien niet meer dood kunnen schieten. Het jagerslatijn is misschien mede om deze reden weinig expliciet. Een stuk wild schieten heet neerleggen; iemand van Greenpeace zou zeggen vermoorden.

Aan de andere kant wordt er sterk de nadruk gelegd op het voorkomen van onnodig leed bij te schieten dieren. Dus men verplaatst zich wel enigszins in het dier dat mogelijk pijn zal lijden.

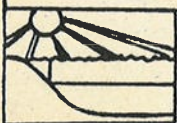
Enkele maanden geleden hing er plotseling een vreemde lichte waas over het Reichswald. Stammen en bladeren leken wituitgeslagen. Wat was er aan de hand?

Het Reichswald heeft - al ieder bos in Duitsland en Nederland - te lijden van de zure neerslag. Vooral via de bodem worden de bomen aan-getast door de verzuring. De gezondheid van vrijwel alle opstanden is verminderd. Het Forstamt, de beherende instantie van het Reichswald, vreest dat zonder ingrijpen, de bomen op termijn zullen sterven. Daarom heeft men besloten te proberen er nu al iets aan te doen. Men besproeit de percelen met een soort kunstmest, die voor het grootste deel uit kalk bestaat. Kalk neutraliseert namelijk het zuur. 's Winters spuiten kunstmestkanonnen, die op wagens

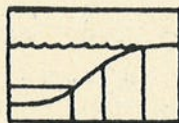
anderen. Van het bosecosysteem dat we nu kennen blijft niet veel over. Misschien worden - als de verzuring door bestrijding aan de bron niet wordt aangepakt - het Reichswald en vele andere bossen waar men nood-

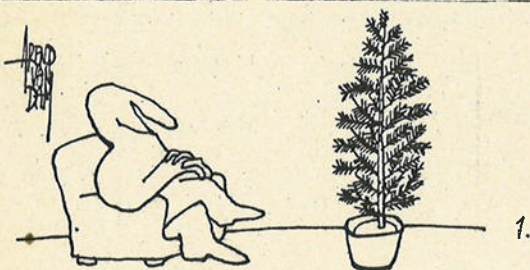
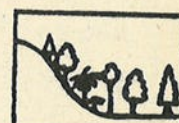
gedwongen tot dergelijke maatregelen zal moeten overgaan; een soort plantages. Met bomen die veel en intensief verzorging vragen, en met nog veel minder natuur erin dan we nu nog gewend zijn van bossen.

MILIEU

RONDONOM

zijn gemonteerd, vanaf de paden het poeder het bos in. De lichte waas die een poosje geleden het bos zo'n eigenaardige aanblik gaf, was bij een dergelijke besproeiing ontstaan. Plaatsen waar het Forstamt zo niet kan komen, worden vanuit helicopters bewerkt. Dure en omstrede gevolgbestrijding. Omstrede, want de gevolgen zijn niet precies bekend. Sommigen verwachten er veel heil van, volgens anderen verslechtert het de situatie alleen maar.

Zeker is dat bij voortgaande bekalking de ondergroei in het bos sterk van samenstelling zal ver-

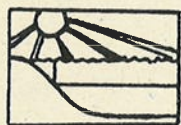
NATUUR EN LANDBOUW

Natuurmonumenten heeft in het Zevendal en op Bethani enkele tientallen hectaren landbouwgrond in bezit. Het Zevendal is grotendeels verpacht. Op een klein deel exploiteert ze een onkruidakkertje. De 30 hectare grond op Bethani bebouwt ze zelf. Daar groeit rogge, haver en gerst. "Ouderwetse" gewassen - iedereen in de omgeving teelt tegenwoordig immers mais. En de teeltwijze geldt ook als ouderwets: met stalmest in plaats van kunstmest of drijfmest. Ondanks die ouderwetshouding is het een rendabele bezigheid voor Natuurmonumenten. En het levert naast geld ook wat natuur op: de randen van de akkers blijven onbemest en zijn daardoor begroeid met kruiden die vroeger doodnormaal waren, maar heden ten dage door het intensieve (over)bemesten en bespuiten bijzonder zijn.

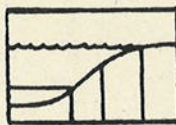

IN DE AUTO NAAR MOET

Nederlanders weten niet meer hoe ze zich het handigste kunnen verplaatsen. De deur uit, de auto in (al moet men naar moet die twee straten

MILIEU

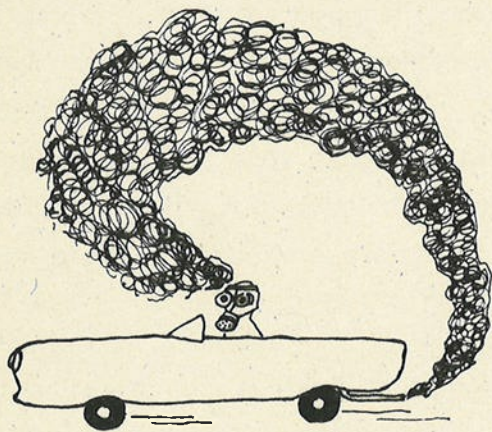

RONDONOM

verder woont), is zo'n automatisme geworden dat men zich helemaal niet meer afvraagt of het ook niet anders zou kunnen.

In Delft is vergeleken hoe concrete autoritten zich verhouden met

verplaatsingen over hetzelfde traject, maar dan met andere vervoermiddelen dan de auto. Het bleek dat in zeer veel gevallen lopen sneller en handiger zou zijn. Ook fietsen

blijkt verassend vaak veel sneller dan de wagen nemen. Soms is openbaar vervoer het snelst en prettigst, soms de auto.

Maar misschien gaat het de automobilist helemaal niet om een goedkope, snelle en handige manier om zich te verplaatsen. Wellicht zijn het rijden in een zelf-gekochte, mooie auto of het voorkomen van enige lichamelijke inspanning belangrijker motieven.

Dat auto's mensen doodrijden en bomen vermoorden daar staat men al helemaal niet bij stil. (VK 12.03.88)

RODE STER

De in Nijmegen woonachtige dichter Herman ter Balkt, heeft veel gedichten geschreven over mensen, dieren en planten op het platteland, in verleden tijden en nu. In het hier-

volgende gedicht "Rode Ster" beschrijft hij hoe een aardappel van een verdwenen ras, vroeger aan de varkens werd gevoerd. (Uit de verzamelbundel "Machines! Maai ons niet, maai de rogge", Amsterdam 1982, De Harmonie.)

De oude aardappel genaamd *Rode Ster* inmiddels weggepest van de velden, klaarblijkelijk een te revolutionair ras, schonk in vroeger tijden varkens rondheid & gloed.

In dampige stookhokken, daar gloeide de kookpot die zo dikwijls naar de naam *Vesuvius* luisterde en gevuld tot de rand met tuimelende knollen; met de wichelroede, reuze pollepel, geprakt de *Rode Ster* verhit tot hij een dwaalster werd.

Hoog loeide het vuur, knetterden takkebossen, houtblokken met koningsgezinde schimmel gesierd, en in de stallen, uitzinnig als tsaren en prinsessen, dansten de varkens wijl in rond neusgat de hemelse geur vloog.

Pakkans is het sleutelwoord van een stroper. Op twee verschillende manieren: wat is de kans om het begeerde dier te vangen en hoe groot is de kans dat ze mij niet pakken. Kortom wie van ons drie is het slimst.

We praten een avond met een stroper over het vak van stropen, de drijfveren, de geschiedenis ervan, de toekomst... en anekdotes.

Een wat geromantiseerde beschouwing uit 'de goede oude tijd'.

Het spreekt voor zich dat de geïnterviewde anoniem blijft.

Hoe ben je ertoe gekomen om te gaan stropen?

Stropen is iets wat van generatie op generatie gaat. Mijn Grootvader stroopte, mijn vader stroopte, ik stroopte. Bezembinders waren het vaak. Mensen die vaak onder de armoede-grens leefden. Zij maakten niet alleen bezems, die ze verkochten, maar haalden van alles uit de natuur: ze staken wilde rozenloten uit en oculeerden hierop gekweekte soorten, die ze verkochten, ze maakten heimandjes, gingen met kantharellen langs de deur, verkochten wilgentakjes en Wilde Kastanjes in de knop. Ze plukten en verkochten bramen en natuurlijk bosbessen.... en ze stroopten voor eigen gebruik.

Naast de economische noodzaak was natuurlijk de spanning die er bij het stropen hoorde net zo belangrijk. Vaak moest je het op een lopen zetten.

Je zou kunnen zeggen dat stropers jagers van de lage klasse zijn. Zo ken ik zo iemand die direct na de oorlog de vergunning kreeg om te jagen. Er lagen toen nog overal mijnen. Toen in 1953 de meeste mijnen opgeruimd waren en het betreden van land niet meer riskant was, werd zijn vergunning weer ingetrokken en mochten de artsen weer jagen. Hij is toen weer gaan stropen. Maar weer terug naar de vraag waarom ik ben gaan stropen. Mijn hele familie stroopte, je ging automatisch als kind regelmatig mee en leerde langzaam de kneepjes van het vak. Zo rolde je er vanzelf in.

Er zijn verschillende manieren van stropen?

Er zijn tal van manieren om hazen en konijnen te vangen:

* fretten: wanneer de boswachter in de kerk zat, ging je vaak een uurtje fretten. Je ging naar een plek waar konijnen zaten en sloot alle ingangen

af met een net. Daarna liet je een fret het hol binnengaan. De konijnen sloegen dan op de vlucht en kwamen in een net terecht.

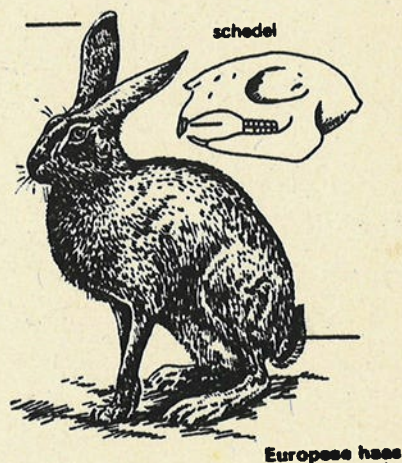
* strikken is natuurlijk een van de meest voorkomende manieren om konijnen te vangen. Eerst ga je kijken waar een konijn vaak komt. Daar zet je een strik. Daarna iedere dag kijken of er iets in zit.

Wanneer er een dier in de strik zit, anders dan een konijn en het leeft nog, dan haal je het er natuurlijk uit en laat het vrij. Behalve als het een kat is. Die zijn te wild.

* Uitspeuren. In de winter is er weer een andere manier. Je volgt dan de prenten in de sneeuw. Vroeg of laat kom je dan bij de plaats uit waar het konijn zit. Ze zitten dan niet in een hol, maar in een gras-, braam-, heidepol, of iets dergelijks. Je loopt om die pol heen, net zo lang totdat je bijna zeker weet waar hij zit en je duikt er dan op. Je moet blijven lopen, want alleen zolang als je loopt, blijft het konijn zitten.

Een haas kun je op een zelfde manier vangen. Weet je een leger, dan nader je dat leger door er in steeds kleiner wordende cirkels heen te lopen. Dat doe je met z'n tweeën. Ben je dan vrij dicht genaderd. Dan stopt er een, terwijl de ander onverstoord doorloopt. De haas volgt die lopende. Degene die stil is blijven staan, probeert het dier dan met een grote steen dood te gooien. Negen op de tien keer gooide je dus mis, maar ja. Het ging er vaak niet om die haas te vangen maar om te zien wie wie te slim af was.

* Oploeren deed je ook vaak bij hazen. Je ging dan eerst kijken in een gebied waar een haas zat welke route het dier meestal liep. Dan ging je 's morgens vroeg op een plek liggen op die route, uit de wind. En wachtte tot het dier langskwam. Ik heb het eens meegemaakt met een oom dat het dier tot op een paar meter genaderd was. Mijn oom klikte met zijn tong. De haas richtte zich op. Hij schoot.... En dan snel wegwezen. Ik pakte de haas en liep een andere kant op dan mijn oom zo hard als ik kon. Later troffen we dan elkaar op de afgesproken plek. Hij zat dan al aan een borrel.

* lichtbakken. Met een grote lamp ging je 's nachts het veld in. Hiermee

scheen je regelmatig rond om wild te kunnen vinden. Zag je dan een konijn of een haas dan liep je daar heen. Af en toe schijnen om te zien of het nog ver is. De dieren trekken zich niets van het licht aan. Was je dichtbij genoeg om zeker te weten dat je niet kunt missen, schoot je het dier dood.

* zelf wind maken. Als je met de kermis nog een haas wilde en het woei niet genoeg dan benaderde je een haas door zelf wind te maken. Je naderde het dier dan door en struik voor je te houden en daarmee te ritselen, zodat de haas je niet kon horen.

* klemmen worden in Groesbeek niet of nauwelijks gezet.

Vang je ook vogeltjes?

Nee mussen vangen doen stropers meestal niet. Dat wordt meestal gedaan door mensen die wilgenkatjes verkochten, kantharellen plukten en rozen kweekten en vissers. Ook hier waren weer verschillende technieken ontwikkeld. Met een in lijm gedrenkte Pijpestrootje-sprietje dat je voorzichtig met een stok op een vogeltje legde. Of met een zelf gebreed klapnet met lokvogeltjes.

Dan had je ook nog de staande, fijne netten, die ze ook nu nog bij het ringen van vogels gebruiken om ze te vangen.

Op roofvogels en fasanen werd niet door stropers gejaagd. Als er een uil tegen een raam gevlogen was of in een boerenschuur aan zijn eind gekomen was, nam je die natuurlijk wel mee om op te zetten, maar er werd niet op gestroopt.

Wat vind je van jagers?

Jagers en stropers zijn vaak water en vuur. Het wild heeft vaak geen kans. Bij een drijfjacht wordt het wild richting de jagers gedreven die op hun zitstok zitten te wachten. Het wild moet door een haag van hagel om te ontsnappen.

Tegenwoordig zie je ook vaak dat boeren een strookje mais niet oogsten. Daar heeft al het wild zich in teruggetrokken. De volgende dag komt er een rij jagers en het wild wordt eruit gedreven.

Stropers stropen geen drachtige dieren en als de vogels nesten hebben, worden er geen vogels meer gevangen.

Heb je ook bedenkingen bij dat wat stropers doen?

Ik vind het niet goed als er veel geschoten wordt en als ze met vrachten naar huis kwamen. Ieder dier moet een kans hebben. Als je veel schiet, is er snel niets meer. Ook wordt de pakkans natuurlijk groter.

Dieren half raken of strikken zetten en die niet iedere dag controleren, vind ik ook afkeurenswaardig. Het vlees is dan niet meer eetbaar en dat is zonde.

Wordt er tegenwoordig minder gestroopt dan vroeger?

Er wordt niet minder gestroopt, maar wel anders. Tegenwoordig schiet men vanuit auto's. Het is handel geworden. Wie gaat er nu nog voor een haas naar Overasselt. Het 'traditionele' stropen sterft langzaam uit, omdat dat niet meer loont. Het 'commerciële' stropen is ook veel harder geworden. Vroeger wist iedere boswachter en politie wie er stroopte. Ze hadden respect voor elkaar. "Ik krijg jullie wel": zei De Kruijff. Nu kennen ze elkaar niet meer. Het is voor beide partijen gevaarlijker geworden.

Henny Brinkhof

Levendige ogen, borstelige haren, een slanke rug, een dikke harde huid en stevige, scherpe slag tanden. Zo luiden de uiterlijke kenmerken van het Wilde Zwijn (*Sus scropha*). Het is een moedig dier, dat in staat is onbewogen een aanval van een meute honden af te wachten. Het Aziatische wilde zwijn durft zelfs een strijd aan te binden met een luipaard of tijger.

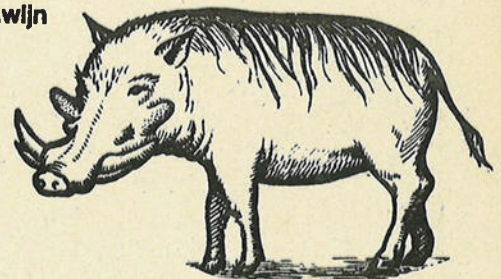
De mens jaagt al eeuwen lang op het wilde zwijn, om zijn smakelijke, sappige vlees, zijn huid en om zijn 'stekels'. Voor de uitvinding van vuurwapens leek de jacht op wilde zwijnen meer op een veldslag. Als de mens het zwijn aanviel met een speer of een mes, was het risico voor beide partijen even groot. Tegenwoordig is het voor een everzwijn dat door jachthonden is opgespoord een bijna hopeloze onderneming een open plek in het bos over te steken. Maar het ergste dat de mens voor de ever had bedacht, waren de pogingen om het dier tam te maken. Het huisvarken is een voorbeeld van de gevolgen van een eeuwenlang leven zonder moeilijkheden. De tegenstelling tussen het wilde zwijn en het huisvarken is zeer groot. Het wilde zwijn kent de onzekerheid, de noodzaak om te strijden voor zijn bestaan en de problemen om aan voedsel te komen. Om die redenen heeft hij verfijnde zintuigen, goed ontwikkelde spieren, moed en intelligentie. Het huisvarken daarentegen kent rust, hoeft zich niet in te spannen om aan eten te komen en is lui. Hij reageert traag en zijn lichaam is vet.

Van de weinige soorten die de varkensfamilie (*Suidae*) vormen, is het wilde zwijn het voornaamste. Deze valt samen met het huisvarken en andere Aziatische soorten van het geslacht 'Sus'. Andere familieleden zijn het Knobbel- of Wrattenzwijn (*Potamochoerus porcus*), het Rode Everzwijn (*Potamochoerus larvatus*), en de Aziatische soort Babiroessa of Hertzwijn (*Babyrussa*). Het meest bekend is nog wel de Boszwijn (*Hylochoerus meinertzagani*).

babiroessa

knobbelzwijn

Zwijnen leven over de hele wereld. De leden van de varkensfamilie hebben in het algemeen een romp die aan de flanken gedrongen is, een bijna kegelvormige kop met een langwerpige snuit, met aan het uiteinde ervan ronde, redelijk grote neusgaten. De poten zijn meestal tener en hebben vier tenen, waarvan slechts de twee middelste op de grond rusten. Het lichaam is bedekt met lange haren. Over de lengte van de buik van het vrouwtje zitten twee evenwijdig lopende rijen tepels. Het gebit is gekenmerkt door twee sterke hoektanden, die meestal gebogen zijn. De kleine kiezen hebben een scherpe rand en de grote kiezen hebben een groot kauwvlak. Op dat kauwvlak zitten talrijke punten, wat erop wijst dat de voeding gevarieerd is. Zeer sterk ontwikkeld zijn ook de spieren van de lippen, vooral die van de bovenlip. Dit maakt de snuit, die vooraan ook nog door bot versterkt wordt, uitermate geschikt om mee te wroeten. De maag is eenvoudig van bouw. De reuk en het gehoor zijn bijzonder goed ontwikkeld, maar hij ziet daarentegen niet bijzonder scherp.

De plaatsen waar wilde zwijnen zich bevinden, zijn grote vochtige wouden die doorsneden worden door rivieren of meren. In de nabijheid van water brengen ze het grootste deel van hun leven door. Ze liggen in de modder aan de oevers of duiken het water in om te zwemmen. Ze zijn voornamelijk 's nachts actief. Ze leven in kudden, die soms talrijk zijn. Zo'n kudde staat onder leiding van een oud, sterk mannetje.

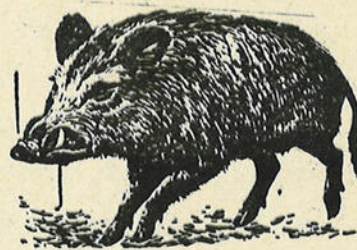
De wilde zwijnen zijn zeer vraatzuchtig en hebben geen uitgesproken voorkeur voor plantaardig of dierlijk voedsel. In het algemeen zijn het vreesachtige en voorzichtige dieren, die bij het minste of geringste op de vlucht slaan. Maar als het nodig is, weten ze zich ook krachtig te verdedigen, waarbij ze gebruik maken van hun slag tanden. Bijzonder agressief worden ze als ze hun kroost moeten verdedigen, waar ze zeer gehecht aan zijn.

De wilde zwijnen van het geslacht 'Sus' worden everzwijnen genoemd. Het verspreidingsgebied van de everzwijnen, waarvan iedere soort wordt verdeeld in verschillende rassen, strekt zich uit tot geheel Europa, Azië, Japan, Indonesië en over de noordelijke streken van Afrika. In enkele gebieden van Amerika, Maleisië en Nieuw-Zeeland zijn enige rassen tamme, wilde zwijnen weer vrijgelaten, zodat deze weer wild geworden zijn.

Het gewone everzwijn (*Sus scropha*) is de meest bekende soort van het 'Sus' geslacht. Hij onderscheidt zich van de rest door langwerpige, harige oren en de harde haren, waartussen zich kort fijn dons bevindt, bedekken het gehele lichaam. Op de kop en rug vormen de haren stekelmanen. De stekels zijn zwart of

donkerbruin bij de inplanting en aan het uiteinde geelachtig, zodat de vacht er licht uitziet. Er zijn ook roodachtige, grijze, witgeklekte of zelfs geheel witte everzwijnen, maar die moeten we als zeer zeldzaam beschouwen.

De mannetjes zijn voorzien van een machtig wapen, dat bestaat uit twee paar slagstanden, een paar in de bovenkaak, en een paar in de onderkaak. De slagstanden worden sterker en langer met het ouder worden en ze behouden hun helder witte kleur. De slagstanden in de bovenkaak kunnen bij zeer oude mannetjes uitvallen, zodat ze minder gevaarlijk worden. De vrouwtjes hebben dezelfde wapens, alleen zijn hun slagstanden wat korter. Het gebit bestaat uit 44 tanden (twaalf snijtanden, vier slagstanden, 16 kleine kiezen en twaalf grote kiezen).

Wild Zwijn

Het everzwijn is een dier van middelmatige grootte. Hij wordt ongeveer 2 meter lang, waarvan 25 cm. voor rekening komt van de staart. De hoogte van de schouders is een meter. Het gewicht van een volwassen dier bedraagt ongeveer 200 kilogram.

Het gewone everzwijn komt voor tot over de Jura, de Vogezen, de Elzas en het Zwarte Woud tot in het dal van de Donau. In Azië van de Kaukasus tot aan de rivier de Amoer en de noordelijke uitlopers van de Himalaya.

Het everzwijn is een dier dat in kudden leeft. De kudden bestaan uit vrouwtjes en jonge mannetjes. De oudere mannetjes geven er de voorkeur aan apart te leven. De ever leeft graag in stille bossen met dicht struikgewas en hoog gras, waar hij ijverig naar water zoekt. Gedurende de dag luiert de kudde tussen de dichte begroeiing en tegen de avondschemering gaan de dieren op zoek naar voedsel.

Everzwijnen kunnen grote schade aanrichten als ze op zoek zijn naar voedsel. Ze wroeten uren lang alles om en snuffelen alles door om wortels, knollen, larven en wormen bloot te leggen. In de winter zoeken ze naar hazelnoten, eikels en kastanjes, die ze onder de sneeuw vandaan halen. Soms kunnen de kudden grote stukken bouwland verwoesten, omdat ze verzot zijn op koren, aardappels, knolrapen en groenten. Ook versmaden ze dierlijk voedsel niet, zoals karkassen van dode dieren. Het schijnt zelfs zo te zijn dat het everzwijn zich als een echt roofdier kan gedragen en jonge reeën en andere jonge zoogdieren doodt.

Als ze aan het grazen zijn, kan het gebeuren dat de zwijnen het zoeken naar voedsel plotseling onderbreken om zich in een modderpoel te gaan rondwentelen.

Om die verfrissing van water te zoeken, zijn ze bereid lange afstanden af te leggen. Het zijn zeer goede zwemmers, die moedig een rivier in duiken, ook op plaatsen waar de stroom gevaarlijk kan zijn.

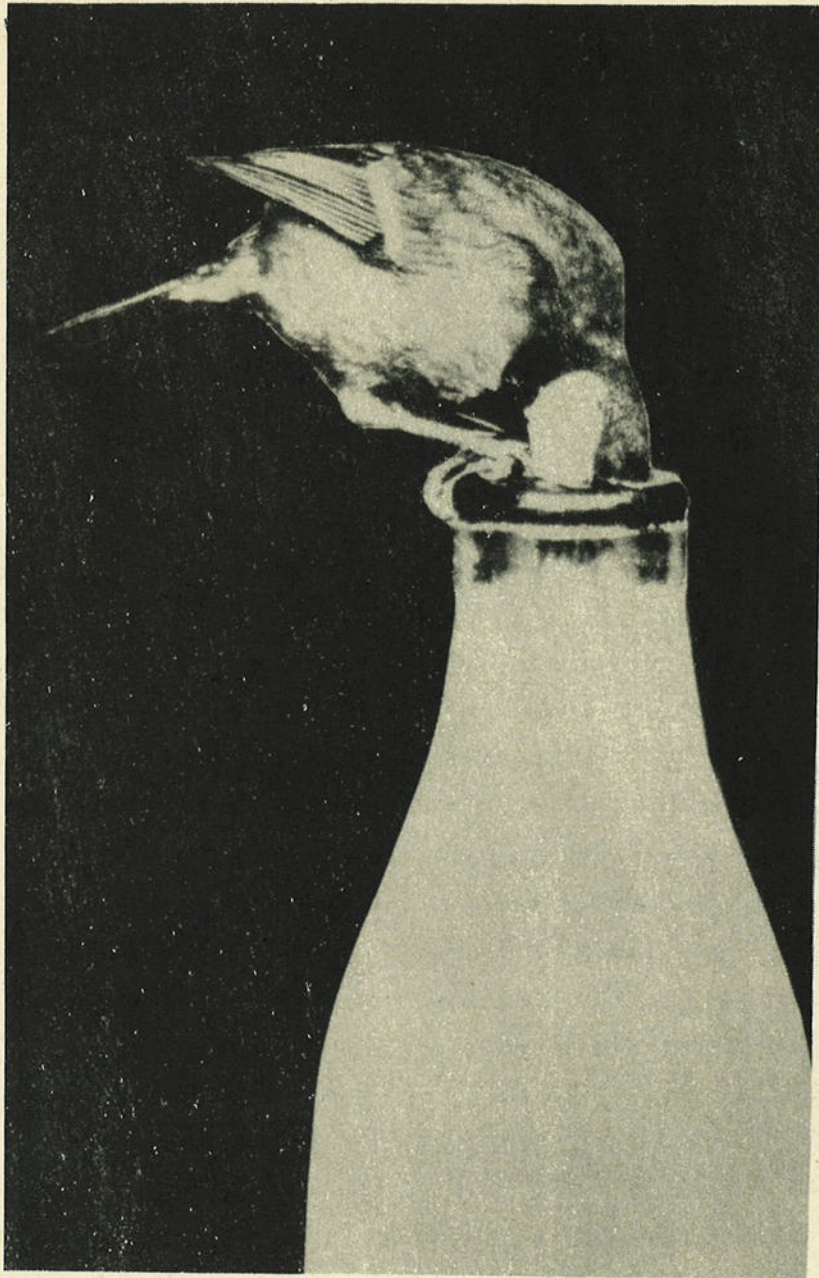
De bewegingen van het everzwijn zijn uiteraard lomp, maar het dier kan bijzonder snel rennen. Men kan hem als een pijl voorbij zien schieten door het dichte struikgewas. Door zijn gestroomlijnde vorm weet hij door te dringen op plaatsen, die voor andere dieren ontoegankelijk zijn. Als hij rent verloopt de baan die hij aflegt niet volgens een rechte lijn, maar in alle richtingen met snelle, korte, sprongetjes.

Het everzwijn is een voorzichtig en waakzaam dier, dat niet bang is omdat het op zijn snelheid en verdedigingswapen vertrouwt. Als hij niet wordt uitgedaagd, valt hij de mens niet aan. Hij wordt zelfs niet onrustig als iemand voorbij loopt. Maar als hij wordt opgehitst of door honden wordt achtervolgd, stort hij zich op de aanvaller, zonder zichzelf in de strijd te sparen. Hierbij toont hij grote moed en behendigheid, zodat de honden meestal bang worden en de strijd opgeven. Wel moet men oppassen niet in de buurt te komen van een gewond everzwijn, omdat het dier zich dan van woede en pijn blindelings in de aanval stort en niets kan hem dan stoppen. Het vrouwtje is -hoewel ze minder opvliegend is- niet minder moedig, ondanks dat haar slagstanden kleiner zijn.. Ze strijd verwoed, waarbij ze de vijand bijt en trapt.

De paartijd is in november en duurt een aantal weken. In deze periode voegen de andere mannetjes zich bij de kudden en jagen, in vreselijke gevechten, de jongere mannetjes weg om de vrouwtjes te veroveren. De vrouwtjes brengen na achttien tot twintig weken vijf tot twaalf jonger ter wereld in een leger van mos en droge bladeren. Het aantal jongen hangt vooral af van de kracht van het dier en van een meer of minder rustige omgeving. De grappige, levendige biggetjes volgen reeds na enkele dagen hun moeder, die hen leert om het voedsel uit te zoeken en zich te verdedigen.

De natuurlijke vijanden van het everzwijn in Europa zijn de wolf, de lynx en de vos, maar bovenal de koude en de sneeuw.

De fijne smaak van het vlees is in het algemeen kenmerkend voor alle varken-achtigen. De huid en de stekels worden voor allerlei doeleinden gebruikt.

Twee foto's van Piet van de Berg.

Een koolmeesje dat drinkt uit een fles melk dicht bij huis...

... en een beeld zoals het nu niet meer gemaakt kan worden: het vervallen Hollands Klooster met in het doorkijkje de Protestantse Kerk in de kom van Groesbeek. Het klooster is nu opgeknapt en zal binnekort bewoond gaan worden.

UIT HET GEMEENTE-ARCHIEF

Vanouds waren de bosrijke heuvels aan beide zijden van de grens jachtterrein voor heren. Maar door de eeuwen heen hebben ook stropers uit Groesbeek geprofiteerd van de aanwezigheid van wild. Niet tot genoegen van de autoriteiten die telkens weer verordeningen uitgaven om het stropen te bestrijden. In het Groesbeekse gemeente-archief vond Piet Spanjers een fraai voorbeeld van zo'n verordening speciaal gericht tegen "Wilt-Dieven" uit de Heerlijkheid Groesbeek die in het Reichswald actief waren. Johan Thissen vond in het Hauptstaatsarchiv in Düsseldorf een beschrijving van jacht en stropen in het Reichswald. Beide stukken zijn opgesteld aan het einde van de 18e eeuw. Samen werpen ze enig licht op het stropen en maatregelen ertegen in die tijd.

Deel VI: STROPEN EN MAATREGELEN DAARTEGEN BIJ GROESBEEK AAN HET EINDE VAN DE 18E EEUW

Nicht gñzlich auszurotten: Groesbeekse stropers in het Reichswald

Een belangrijke functie van het Reichswald was vroeger de jacht. Stropers werden daarom streng bestreden. Aan het einde van de 18e eeuw klaarblijkelijk met weinig succes. Want in de "Historische Beschreibung der Forsten des Herzogthums Cleve" (Hauptstaatsarchiv Düsseldorf, Acta Kleve-Kammer nr. 2832) uit 1781 wordt onder "Wildstand Jagden" vermeld dat de wildstand in verhouding met de grootte van het Reichswald maar laag is. En dat komt door "die nicht gñzlich auszurottende holländische Groesbeeksche, und heimlich einheimische wild diebe". Om beter toezicht te houden, wordt de jacht in het Reichswald niet verpacht, maar door de "forst bedienten" zelf uitgeoefend. Het geschoten wild wordt door de Pruisische bosbeheerders per pond openbaar verkocht.

Wát er dan naar verhouding weinig zit wordt in het betreffende archiefstuk niet duidelijk vermeld. Er is sprake van wilde zwijnen; men zegt dat er in de omgeving meer jagers dan hazen

zijn, en dat de "kleine jagd" niet sterk is bezet. Ook noemt men de edelherten, die volgens het somber getoonzette verhaal ieder jaar vanuit de houtopstanden en de heuvels naar de betere en "s sere" weidegronden in de riviervlakte trekken en daar door overstromingen verdrinken, of op de eilandjes waarop ze zich noodgedwongen hebben teruggetrokken doodgeslagen worden.

Alle en een iegelyk, die deeze zullen sien of hooren leesen, salut: een verordening tegen het stropen in Groesbeek

De verordening is gericht tegen het stropen en het stelen van hout. Tegen "houtdieverijen" zijn nog veel vaker maatregelen afgekondigd dan tegen het stropen. We zullen daar een andere keer op ingaan.

De verordening is gericht aan de inwoners van de Heerlijkheid Groesbeek. De Heerlijkheid omvatte het gebied van de gehuchten Groesbeek, Bredeweg, Grafwegen, Plak en Heikant. Het daaromheen gelegen heuvelachtige Nederrijkswald met de gehuchten Meerwijk en Lage Wald maakte er geen deel van uit. Heerlijkheid en Nederrijkswald zijn in de 19e eeuw samengevoegd tot de gemeente Groesbeek.

25 Een heerlijkheid is letterlijk het gebied van een heer. Degeen die een heerlijkheid bezat mocht zich Heer noemen en had bepaalde rechten in het betreffende gebied. Door vererving of door koop werd men heer. Dat je een heerlijkheid kon kopen klinkt nu misschien raar, maar toen was het de gewoonste zaak van de wereld. Eigenlijk kocht je dan rechten om bepaalde belastingen te kunnen innen, en bepaalde soorten rechtspraak te mogen uitoefenen. De Heer van Groesbeek had onder andere het recht om op alle koren dat in de molen gemalen werd belasting te heffen. En alle boeren van Groesbeek waren verplicht het graan bij zijn molen te laten malen. (Die molen stond tegenover caf De Oude Molen, aan de andere zijde van de huidige Nieuweweg/Molenweg - de Zuidmolen was er nog niet.) Tevens sprak de Heer recht, waarbij opgelegde boetes in zijn zak verdwenen. Ook de meest zware

omdat Groesbeek een "Hoge" heerlijkheid was. In tegenstelling tot in een lage heerlijkheid konden in een hoge ook "halszaken" (waarvoor het leven van de dader geist kon worden) voor het gerecht komen. Als teken dat in Groesbeek de doodstraf kon worden opgelegd stond op een goed zichtbaar punt aan de grens van de heerlijkheid de galg opgesteld (nabij de huidige Galgehei, iets naar de Dries).

Terug naar de verordening. Blijkens de tekst is deze opgesteld naar aanleiding van herhaalde klachten van de zijde van Pruisen. (Het Reichswald hoorde in de 18e eeuw tot het Koninkrijk Pruisen.) Klachten vanaf de overzijde van de grens schijnen mede aanleiding te zijn geweest voor de koop van de Heerlijkheid Groesbeek in 1768 door de Staten van Gelderland. Die vormden het bestuur van het "Nederlandse" gewest Gelderland van de Republiek der Verenigde Nederlanden. Net als nu lag Groesbeek toen in Gelderland. De Staten hoopten, door zelf recht te gaan spreken in Groesbeek, het stropen in het Reichswald door inwoners van de Heerlijkheid tegen te kunnen gaan. Misschien had de laatste particuliere eigenaar, Hermann Arnold von Wachtendonck, niet streng genoeg opgetreden tegen stropers - het bleek in elk geval niet effectief. Maar ook in de jaren na 1768 blijkt het stropen gewoon te zijn doorgegaan, gezien de noodzaak van een nieuw, strengere regels in 1781.

Dat een ieder zy gewaarschouwt: de tekst van de verordening
De verordening werd naar aanleiding van de herhaalde klachten uit Kleef op de Gelderse landdag van 28 april 1772 te Arnhem opgesteld, en daarna in de vorm van een gedrukt boekje in Groesbeek verspreid. Het is zo'n boekje dat in het gemeentearchief wordt bewaard. Er op is aangetekend "Eerst aan de Roomsche en vervolgens naar voorgaande klokkenslagh aan de Gereformeerde kerk gepubliceerd worden." Bij de kerken zal het ter inzage hebben gelegen, misschien werd het er voorgelezen, en wellicht werd de tekst ook op een "plakaat" aangeplakt. De tekst is te fraai om u geheel te onthouden. Hier volgen enkele fragmenten.

DE STAATEN des Furstendoms Gelre en Graafschaps Zutphen, alle en een iegelyk, die deeze zullen sien of hooren leesen, salut, doen te weeten: Alsoo tot Onser kenisse is gekomen,

dat niet tegenstaande in Ons Placaat van den 18. October 1721. in 't byzonder een zeer ernstige voorsieninge is gedaan tegens de Hout- en Wilt-Dieven, die zig in de Heerlykheid Groesbeek ophoudende, 't Cleefsche Wout en andere Wiltbaanen van Syne Koninglykje Majesteit van Pruissen merkelyk schaade kwamen toe te brengen, en dat Wy zelfs by een zeer ernstige en sterke Publicatie op den 18. April 1764. daar omtrent Ons misnoegen hebben betoont, egter de klagten daar over van wegens Syne Koninlyke Majesteit van Pruissen op nieuws zig wederom hebben ge penbaart.

SOO IS 'T, dat Wy goedgevonden hebben, om niet alleen met 't zelfde oogmerk voorseide Publicatie van den 18. April 1764. te renoveren en by deese te inhaereren, maar ook nog deselve te ampli ren, met betrekking tot d'Ingezeetenen van de Heerlijkheid Groesbeek, of die zig aldaar mogen ophouden, invoegen hier na volgt, ten einde om in die Heerlijkheid strict ge bserveert en ge xecuteert te worden.

Art. I

Dat geen Ingezeeten van Groesbeek (die geene nogtans, welke wegens den Heer tot de exercitie van de Jagt, of wegens den Officier tot dienst van 't Gerigt mogten worden gebruikt, uitgezondert) in haare Huisen of Wooningen zullen mogen hebben, of zig bedienen van eenige Snaphaanen of ander Schiet-Geweer (Pistoolen of kort Geweer alleen uitgezondert) by poene, dat soodaane Snaphaanen of Schiet-Geweer by haar gevonden wordende, of ook, dat zig van Pistoolen of kort Geweer buiten haare Huisen of Wooningen bedienen mogten, in beide die gevallen daar over respective arbitralyk zullen worden gestraft na omstandigheeden van zaaken, 't welk altyd crimineel zal werden behandelt, en welke straffe ten minsten in een confinement voor een Jaar in een Tuchthuis zal moeten bestaan.

Art. II

Dat een ieder zy gewaarschouwt, dat die geene, welke op 't roepen van de Cleefse Bediendens om te blyven staan, niet mogt goed vinden daat aan te voldoen, te wagten zal hebben, dat op hem vryelyk met scherp door die Bediendens zal mogen werden geschoten, zonder dat den Rigter van Groesbeek zig dit zal aantrekken ...

Art. XI

Wordende eindelyk aan alle Ingezeetenen van de Grafwegense Buurt en der Broeken expresselyk verboden, om voortaan eenigerhande Hond of Honden te hebben of te houden, 't zy dezelve op de Jagt afgericht zyn of niet, op een boete van ses gulden voor ieder Hond, en met last aan den Rigter, om zoodaanige Honden de facto te laten dood schieten ...

Deze verordening volgt dus op verordeningen uit 1721 en 1764 die

vernieuwd en uitgebreid. Groesbekers mogen geen voor de jacht geschikte geweren in huis hebben, op straffe van ten minste n jaar tuchthuis. Mensen van de Grafwegen en de Bruuk mogen ook geen voor de jacht geschikte honden houden. Ook mogen de Cleefse boswachters met scherp op stroopers schieten als die bij een poging tot aanhouding niet blijven staan. Stroopers die wild uit het Pruis' Wald haalden, zullen ook in de Heerlijkheid worden vervolgd. Daarbij mag zonder meer huiszoeking worden verricht. Een laatste bepaling belooft vijftig gulden voor diegene die een stroper aanbrengt. Als de aanbrenger zelf een stroper is, krijgt hij vrijstelling van strafvervolging.

We zien dat stropen in het laat-18e-eeuwse Groesbeek een riskante bezigheid was. Toch blijven de meldingen over "wilddieverij" doorgaan, ook in de 19e en 20e eeuw. Eigenlijk tot op de dag van vandaag. Nicht gänzlich aus zu rotten ...

De landschapsbeschrijving van de standplaats van de vorige keer was waarschijnlijk te moeilijk. Er kwam een telefonische oplossing binnen en die was fout. De oplossing naar de vraag aan welke kant van het naamloze pad er bomen stonden en welke soort, luidde: aan de rechterkant, een rij populieren.

Deze keer hebben we het weer niet gemakkelijk gemaakt.

"We bevinden ons aan de rand van het Groesbeeks bos op een breed zandpad, met aan een kant een nog vrij nieuw fietspad. Sinds enkele jaren is de weg afgesloten voor gemotoriseerd verkeer, waardoor je er nu kunt fietsen, zonder steeds in stofwolken te rijden. Met ons gezicht naar het noordoosten staan we in het verlengde van een afrastering met prikkeldraad, die heuvel-op gaat. De afrastering stopt ca 10 meter voor ons en vervolgt zijn weg naar links evenwijdig aan de zandweg. Tussen hek en weg een fraaie houtwal met eiken. Binnen het omheinde gebied, dat nog geen 150 ha. groot is, bevinden zich ca. 80 dagelijks bijgevoerde 'wilde zwijnen'.

Zij worden jaarlijks 'geogst' door vaak voorname jagers. De afrastering dient ervoor de zwijnen binnen het gebiedje te houden en wellicht de stropers erbuiten.

Vanaf de afrastering naar links kijkend, zien we eerst een enkele meters breed rul zandpad met autosporen erin. Waarschijnlijk wordt de afrastering regelmatig gecontroleerd. Vervolgens een strookje berken eikenbos van ca. 2 meter breedte, gevolgd door een groot Grove Dennenbos. Rechts van het hek eerst een houtwal bestaande uit eiken en beuken, vervolgens een halfopen heideveldje met manshoge berkenopslag. Het veldje wordt bijna aan het oog onttrokken, doordat er nog een smalle strook jonge dennen tussen ons en het veldje staat. Achter het veldje zien we half verscholen door een heuvel oude dennenbossen.

Achter ons, aan de andere kant van de zandweg, staat ook een vrij smalle strook Grove Dennen. Daarachter op een 'dijk' raast minstens 4 maal per uur een trein voorbij."

De vraag die we deze keer stellen, is tweeledig: hoe heet de zandweg waar we ons op bevinden en wat voor soort bordje staat er bij het hoekpunt van de afrastering.

Pak de fiets en trek er eens uit, de oplossing komt dan snel binnen bereik. Oplossingen opsturen naar Henny Brinkhof, Hobbemaweg 10, 6562 CT Groesbeek.

Succes ermee.

De ochtendnevel hangt nog tussen de beboste heuvels van het Eifelgebergte. Zich een weg zoekend door de bedding stroomt het riviertje de Kyll zacht ruisend westwaarts. De eerste eendagsvliegen van deze dag verschijnen al weer op de wateropperlakte, de vleugels drogen nu minder snel in de vochtige lucht waardoor ze een makkelijke prooi vormen voor de forellen, vlagzalmen en kopvoorns.

Aan de dunne onderlijn knoop ik een klein kunstvliegje, een imitatie (of beter een karikatuur) van de op het water drijvende insecten. Ik werk wat vlieglijn uit de ogen en plaats de eerste worp stroomopwaarts. In de lucht breng ik de vlieglijn verder op lengte en zet hem wederom zacht op het water neer. Het kunstvliegje drijft nu vlak langs een grote steen. Erachter maakt zich een schaduw los van de bodem.....

Niet alleen in het buitenland wordt met de vliegenhengel gevist. In Nederland zijn er naar schatting zo'n 5000 vliegvisser, die ook b.v. op ruis- en blankvoorn vissen met nimfen (imitaties van diverse larven van waterinsecten) of droge vliegen (deze drijven op het water). Baars, snoekbaars en snoek worden belaagd met imitaties van visjes (natte vliegen, streamers), in lengte variërend van zo'n 2 a 3 cm tot tegen de 20 cm. Langs de kust en op de Maasvlakte wordt zelfs al weer met enige regelmaat zeeforel gevangen.

schietmot

imitatie schietmot

Omdat deze kunstvliegen vrijwel niets wegen en ze toch over afstanden van 15 of 20 meter verplaatst moeten kunnen worden, heeft de zgn. vliegenlijn zelf een bepaald gewicht. De eerste meters lijn wegen b.v. een gram of 10, 12; afhankelijk van de bouw van de lijn blijft deze drijven of zinkt deze langzaam dan wel snel. Dit laatste is om ook op dieper water in de buurt van vis te kunnen komen.

Aan de vliegenlijn wordt de onderlijn geknoopt, deze bestaat uit meerdere stukken nylon, in dikte aflopend van b.v. 40/100 mm (voor een goede overgang tussen de vliegenlijn en de rest van de onderlijn) naar b.v. 16/100 of

14/100 mm waaraan de vlieg geknoopt kan worden. De grote streamers vragen om een dikkere punt. Deze onderlijnen, meestal leaders genoemd, kunnen in lengte variëren, afhankelijk van de omstandigheden, tussen de anderhalve en zes meter.

Ook vlieghengels zijn er in vele soorten en maten. Tegenwoordig worden ze hoofdzakelijk nog gemaakt van glasvezel of koolstof in combinatie met diverse andere materialen. Ook de na vele uren handenarbeid gebouwde splitcanehengels (deze bestaan uit gespletten, driehoekige strips bamboe die samengelijmd worden) worden nog steeds vrij veel gebruikt. Voor Nederlandse omstandigheden is een hengellengte tussen 2 en 3 meter goed bruikbaar.

De kunstvlieg is eigenlijk het belangrijkste onderdeel van de uitrusting. Al heb je nog zo'n dure hengel, leg je je lijn neer waar je maar wilt en is het puntje van de onderlijn nog zo dun, als de kunstvlieg niet naar de zin van de vis is dan wordt hij maar zelden genomen. Voor het bouwen van kunstvliegen zijn ongelofelijk veel materialen beschikbaar en bruikbaar. Voor droge vliegen spullen die lichter zijn dan water (voor een beter drijfvermogen) zoals veren, allerlei soorten bont en wol in een elektrische koffiemolen tot 'dubbing' gemaakt, synthetische materialen, gekleurde zijde, enz...

Onder de wateropervlakte vissende immitaties worden doorgaand verzwaard met lood- of koperdraad, verder gebruikt men hierbij o.a. goud- en zilverkleurig tinsel, chenille, nylon, latex, plastic, raffia en vele andere synthetische materialen.

Voor bijna elk insect bestaat er wel een vliegbindpatroon, maar zelf experimenteren is natuurlijk minstens zo leuk. Dit vliegbinden is eigenlijk een hobby in een hobby. Vooral tijdens de lange winteravonden kunnen zo de verloren gegane vliegen weer aangevuld worden of nieuwe patroontjes gebonden worden. Als je dit dan ook nog met een paar mensen samen kunt doen, dan ben je verzekerd van menige gezellige avond.

Wat is er zo leuk aan vliegvisserij?

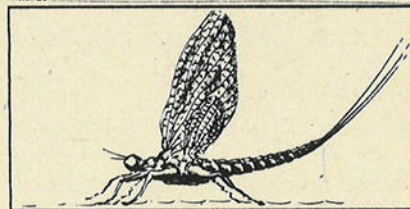
Waarschijnlijk is het een combinatie van factoren: het sierlijke werpen van

de vliegenlijn en het precies ergens kunnen plaatsen van een vlieg geeft veel voldoening. Als dat vliegje dan door de vis ook nog voor een echt insect aangezien en genomen wordt dan is die voldoening praktisch volmaakt. Je bent vaak alleen in de natuur -de Nederlandse polders zijn b.v. een buitengewoon mooi gebied-, het aas kan door de vis niet geslikt worden in tegenstelling tot levend aas en doordat ik en velen met mij weerhaakloze haken gebruik, is de vis zeer eenvoudig te onthaken en zal deze ook geen nadelen ondervinden van het korte verlies van zijn of haar vrijheid. Het drillen van de soms flinke vissen aan de soepele vlieghengel is zeer zeker ook een genoegen. Verder leer je er ook steeds weer dingen bij, er bestaat veel literatuur, vooral Engelstalige, over het vliegvissen.

Voor mij telt ook zwaar mee alles wat er rondom de vliegvisserij gebeurt, de gezellige avonden en dagen van de regionale vliegvisclub, het zelf (af)bouwen van hengels, het gezamenlijk binden van vliegen, de beurzen op dit gebied zoals de internationale Fly Fair die dit jaar, 7 en 8 mei, wederom georganiseerd gaat worden aan de oevers van de IJssel nabij Hattem, enz...

Mocht ook U interesse hebben gekregen in het vliegvissen of wilt u er eens wat nader kennis mee maken, bezoek dan eens de Open Dag van Vliegvisclub de Kokerjuffer (actief in de regio Nijmegen/Arnhem) die op zondag 24 april in en rond Restaurant De Berendonck gehouden gaat worden. Daar worden o.a. werp- en vliegbinddemonstraties gehouden, er zijn video's op dit gebied te bekijken, er ligt veel voorlichtingsmateriaal, e.d.. Iedereen is er van harte welkom.

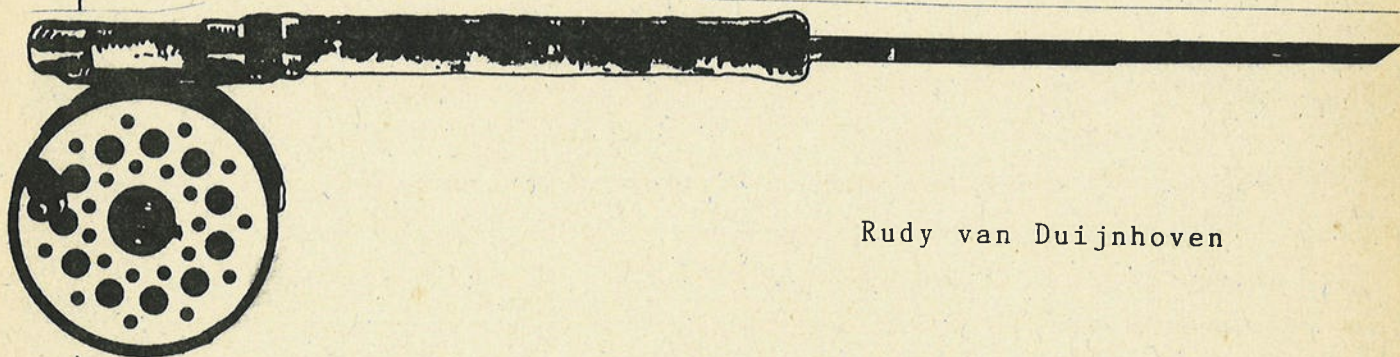
eendagsvlieg

Het volgende moment is de vlieg van de oppervlakte verdwenen. Ik tik aan waarop de vis er op volle snelheid, tegen de stroom in, vandoor gaat. Een diep buigende hengel kan niet voorkomen dat de vis nog lijn van de reel neemt. Er volgen enkele luchtsprongen waarna ik weer langzaam vliegenlijn weet terug te winnen.

De vis wordt merkbaar moe en ligt even later in het waadnet. Voorzichtig onthaak ik de bruine forel, hij is ruim 38 cm groot, bewonder nog even de kleurenpracht van bruin, rood en geel en hou de vis dan met de kop tegen de stroom in, onder

water. Al spoedig hervindt de vis zijn krachten en met enkele slagen van de staart verdwijnt hij weer naar de diepte van waaruit hij even tevoren gekomen was.

De ochtendnevel is al bijna verdwenen, het wordt beslist een mooie dag.

Rudy van Duijnhoven

FEEST *** WMG *** FEEST *** WMG *** FEEST *** WMG *** FEEST

De Werkgroep Milieubeheer Groesbeek houdt ter gelegenheid van haar 15-jarig bestaan a.s. zaterdag 21 mei een feestelijk avond. De avond zal worden ingeluid met een dia-reportage over milieu en natuur in Groesbeek en de activiteiten van de Werkgroep vanaf het prille begin tot heden. Daarna kan er onder het genot van een drankje en hapje worden (bij-)gepraat of gedanst. Tevens is er gelegenheid voor het vertellen van anekdotes of ander solistisch optreden! Uiteraard worden alle actieve leden en oudleden van de Werkgroep voor deze avond uitgenodigd, maar ook de lezers van het milieujournaal en andere belangstellenden zijn welkom! De toegang is gratis.

Dus noteert U alvast in de agenda:

ZATERDAG 21 MEI WMG-FEEST; AANVANG 20.00 UUR.

BLOKHUT, Spoorlaan 10 te Groesbeek

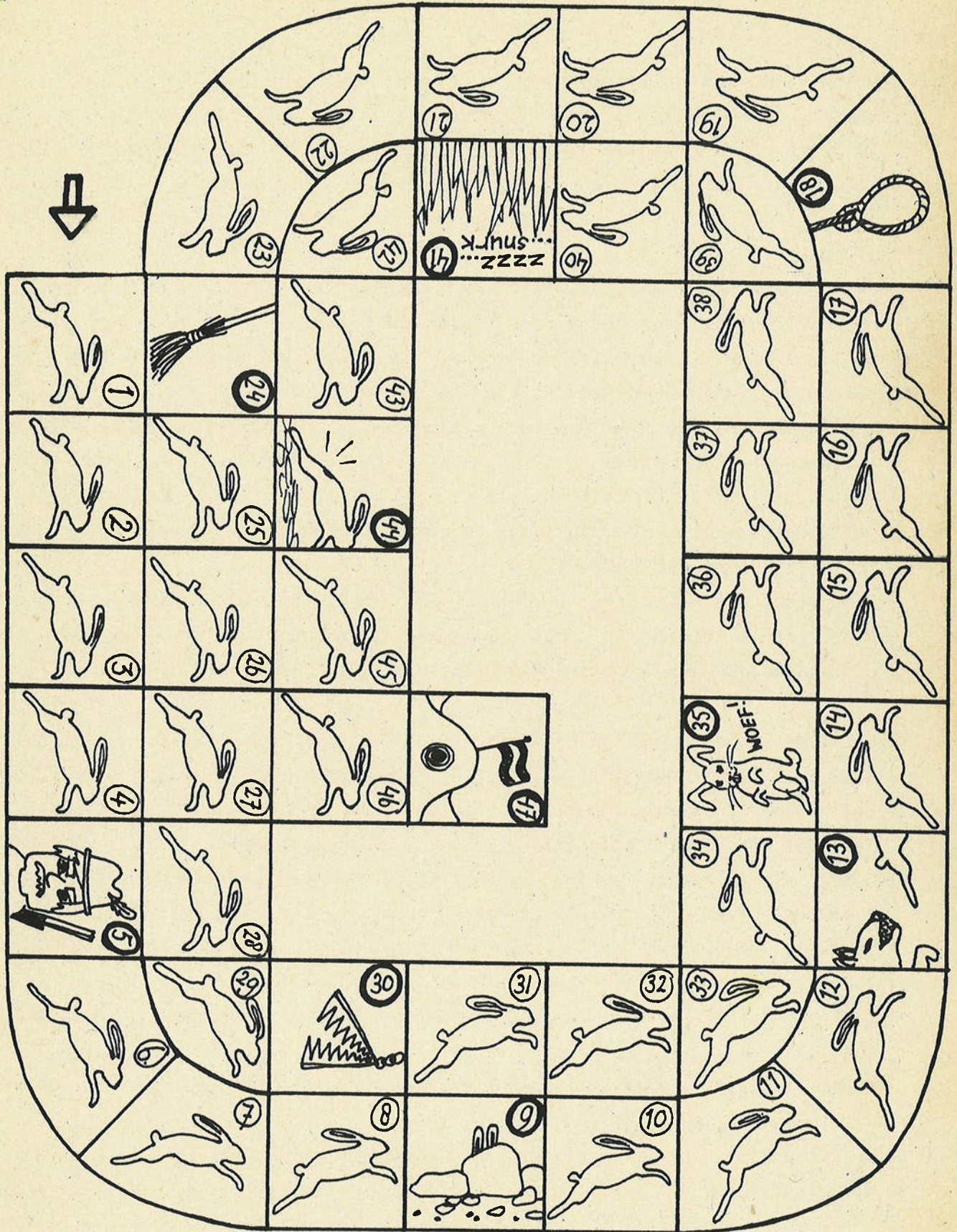
HEB JE GELUK OF WORD JE HET HAASJE?

Deze keer kunnen jullie meedoen aan dit superspannende jager en stroper-spel. Het lijkt op ganzeborden, alleen stellen de pionnen (die je vast nog wel ergens hebt liggen) nu hazen voor. Het hazepad gaat niet over rozen, dat zal je snel genoeg merken. Toch moet je proberen veilig je hol te bereiken.

Dit spel speel je met twee of meer mensen. Wie zes gooit mag beginnen. Je gooit steeds met 1 dobbelsteen. Als je op een hokje komt met een vet omcirkeld cijfer, moet je hieronder lezen wat je daar nu weer overkomt en wat je moet doen:

5. Je ruikte duidelijk mensenlucht! Maak snel dat je weg komt en gooi nog een keer.
9. Je kunt niet meer ongezien ontsnappen en besluit je dan ook te verstoppen. Sla een beurt over.
13. De honden zitten je op de hielen, ga snel drie plaatsen vooruit!
18. Ai, je komt in een strik te zitten! Helaas is het spel voor jou nu uit, je komt onherroepelijk in de pan terecht.
24. Je hebt door het natte zand gelopen. Dom, want nu kunnen ze je sporen zien! Ga drie plaatsen terug om alles uit te wissen.
30. Auw, je zit in een klem! Dat kost je een poot, maar na een beurt overslaan kun je toch weer verder strompelen.
35. Helaas, de honden hebben je te pakken. Gelukkig ben je een erg slimme haas. Je blaft, gaat mooi zitten en geeft een poot. Ze trappen erin, en jij mag 4 plaatsen vooruit.
41. He, he, je kan haast niet meer, je bent kapot! Ala een beurt over om uit te rusten.
44. De jager schiet.... raak! Gelukkig ligt alleen je staart eraf. Ga een plaats vooruit.
47. Eindelijk, je bent er! Alleen ben je vergeten dat een haas geen hol heeft, maar een leger. Nou ja, het is toch leeg, dus schiet maar gauw naar binnen!

Als je het spel nog enger wilt maken, laat je een speler de jager zijn. Deze moet dan in het begin twee beurten overslaan om de hazen een voorsprong te geven. Komt de jager in hetzelfde hokje als een haas, dan moet de haas opnieuw beginnen. Natuurlijk hoeft de jager zich van de speciale hokjes niets aan te trekken.

Korstmossen (lichenen) zijn doorgaans makkelijker te vinden dan en boek over korstmossen in de bibliotheek. Hiermee wil ik overigens niet zeggen dat er in de bibliotheken geen informatie voorhanden zou zijn over deze planten. Wel echter dat korstmossen veelal als mossen worden beschouwd en als zodanig zijn gerubriceerd. Tracht de boeken over korstmossen dan maar eens te vinden?

Niet verwonderlijk overigens dat vele mensen bij korstmossen aan mossen denken. De naam is zonder meer misleidend vanwege het achtervoegsel mossen en in diverse soorten korstmossen (oa. Baardmos, Bekermos) klinkt de term mos door. Korstmossen zijn zelfs niet eens korstvormig te noemen. Tesamen met de bacteriën, wieren, schimmels en paddestoelen worden korstmossen in de wetenschap gerekend tot de groep van de THALLUSPLANTEN en beschouwd als de meest primitieve plantaardige organismen; wortels, stengels en bladeren zijn van Thallusplanten namelijk niet te onderscheiden. Korstmossen hebben aldus volstrekt niets met mossen van doen.

Naar schatting komen er op aarde ca. 20.000 korstmossoorten voor. De woestijnen uitgezonderd zijn er nauwelijks klimatologische voorwaarden te noemen waaraan ze zich niet weten aan te passen.

WAT ZIJN KORSTMOSSEN?

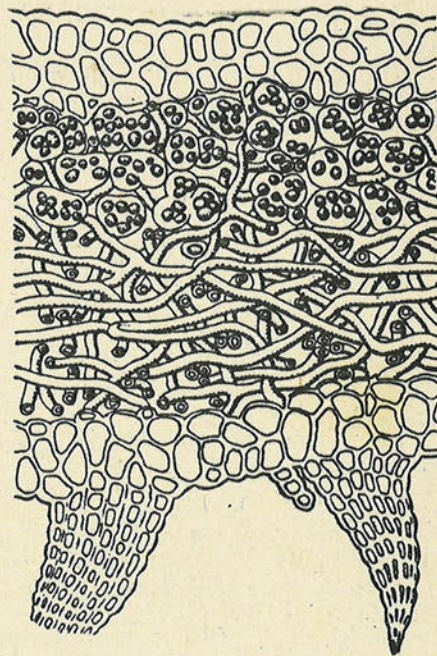
Dat Groesbeek en omgeving bij uitstek geschikt is om de lange en moeizame ontstaansgeschiedenis van de bodem en landschap in Nederland te verduidelijken, heeft met name Paul Thissen al aangetoond door artikelwijs hierop in te gaan in het Groesbeeks Milieujournaal. Ik wil hier slechts benadrukken dat er in Groesbeek hedentendage ook nog volop sporen te vinden zijn van een zeer oude plantengroep. Tijdens de laatste ijstijd waarbij het landijs ons land evenwel niet bereikte, was aan de rand van de ijskap (daar waar zich nu Noord-West Europa bevindt) een toendragordel ontstaan. Vondsten uit die tijd wijzen op een arctisch-alpine vegetatie; geen bosgroei of andere hogere planten. Daarentegen veel laagblijvende, waaronder korstmossen.

Oude archieven en voorbeelden die bewaard zijn gebleven in herbaria vertellen ons dat veel soorten korstmossen eens alom in Nederland zijn voorgekomen op allerlei soorten substraat (ondergrond). Een grootbladig korstmos *Lobaria Scrobiculata* schijnt op ieder rieten dak voor te zijn gekomen. Deze soort is nu in Nederland als geheel uitgestorven, evenals het op boomstammen groeiende Longmos (*Lobaria pulmonaria*) en Baardmossen (*Usnea*

sp.). Enkele soorten zijn namelijk in hun milieu-behoeften even kieskeurig gebleken als sommige zeldzame bloeiende planten en zijn gebonden aan zeer speciale ecologische omstandigheden. Oude beschrijvingen van de natuur buiten en oude schilderijen maken duidelijk dat de bomen in Nederland op een dusdanige wijze met veel-soortige korstmossen bedekt waren, dat er nog weinig van de bast zichtbaar is geweest.

Het is nog niet zo heel lang geleden dat de wetenschap zich met deze korstmossen geen raad wist. Korstmossen konden gewoonweg niet systematisch worden ondergebracht. Nu eens werden ze tot de mossen, dan weer tot de algen gerekend. Uiteindelijk zorgde de uitvinding en verbetering van de microscoop voor een doorbraak. De Bary (een Duits mycoloog) deed namelijk in 1866 de ontdekking dat korstmossen samengestelde planten zijn, opgebouwd uit een schimmel in symbiose met een wier; een samenleven waarbij beide elementen voordeel hebben of modernistisch uitgedrukt: een markante L.A.T.-relatie. De schimmel haalt hierbij voedingsstoffen uit de omgeving terwijl de alg d.m.v. fotosynthese glucose en zuurstof vormt. Deze revolutionaire opvatting heeft veel stof doen opwaaien maar is in de loop der jaren juist gebleken. Bij slechts 3% van alle korstmossen behoort de alg-symbiont tot de groep der blauwwieren. In alle andere gevallen bestaat de alg uit een groenwier. Het typeren van de juiste alg (het determineren) wordt hevig bemoeilijkt omdat ten gevolge van de symbiose de oorspronkelijke vorm van de alg sterk verandert. Van de schimmelpartner is bekend dat het meestal een vertegenwoordiger is van de Zakjeszwam of in een enkel geval een Wierzwam kan zijn.

Voor de voortplanting is de verbinding van schimmel en alg essentieel. Bij de vegetatieve voortplanting zijn schimmel en alg steeds beide aanwezig. Bros geworden stukjes bijvoorbeeld kunnen afbreken; deze worden verspreid en groeien vervolgens uit tot zelfstandige korstmossen. Korstmossen kunnen zich ook sexueel voortplanten. De sexuele voortplanting is evenwel in sterke mate

dwarsdoorsnede door korstmos

van het toeval afhankelijk. Hierbij vormt alleen de schimmel sporen. De sporen zijn weliswaar uiterst fijn en licht en kunnen door de wind over grote afstanden verplaatst worden, maar de kans van slagen van de voortplanting is langs deze weg niet echt gewaarborgd, omdat de schimmel niet stuit op een alg.

GROEI EN ONTWIKKELING VAN KORSTMOSSEN

Zoals al is opgemerkt bezitten korstmossen geen wortels. (Laat U niet misleiden. De bundels die U bij bestudering waarneemt zijn geen wortels maar schimmeldraden, waarmee de plant aan de ondergrond zit.) In tegenstelling tot de hogere planten waarbij de wortel zo'n essentiële rol speelt bij de stofwisseling, neemt bij de Thallusplanten het gehele oppervlak van de plant (de Thallus) de voedingsstoffen op. Het gevolg hiervan is dat de door regen opgenomen bestanddelen gemakkelijker hun weg vinden naar als een schimmel. Op grond van dit gegeven zou je mogen verwachten dat het groeiproces van deze planten snel verloopt. Integendeel, slechts hoogstens enkele millimeters per jaar. Een reden voor de geringe groei van korstmossen zou hierin gelegen kunnen zijn dat de stoffen die bij de fotosynthese vrijkomen -althans voor zover die stoffen oplosbaar zijn in water- weer snel wegspoelen.

De belangrijkste vegetatieperiode van korstmossen valt in de herfst en winter; de perioden met vorst uitgezonderd. In deze natte perioden is de opbrengst van de fotosynthese optimaal. Bij gebrek aan water daarentegen in de lente en zomer staan vrijwel alle levensprocessen stil. Doet de gelegenheid zich dan echter voor dan nemen ze een dusdanige hoeveelheid water op, dat die afhankelijk van de soort 40x het drooggewicht van het merg kan bedragen. Het watergehalte van korstmossen is steeds aan grote variatie onderhevig. Er verdampt ook steeds veel water. Wie regelmatig groeiplaatsen van lichenen bekijkt zal beamen dat korstmossen uiterst langzaam groeien. Er zijn korstmossen bekend die enkele duizenden jaren oud moeten zijn.

Aan de hand van gedateerde gedenktekens, via grafstenen en gebouwen kunt u de ouderdom afleiden. Ook bomen waarvan de plantdatum bekend is, geven u een indicatie.

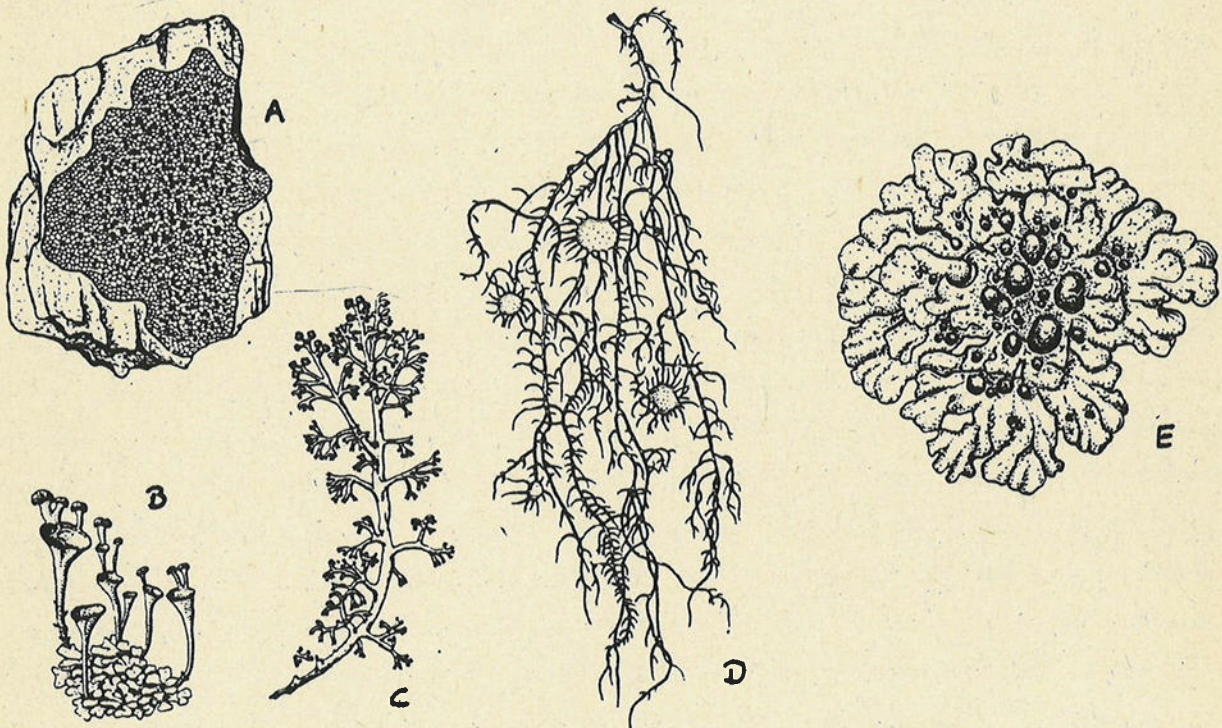
Vermeldingswaardig in dit verband met de stofwisseling is nog het feit te noemen dat korstmossen karakteristieke organische stofwisselingsprodukten bevatten. Deze zogenaamde licheenstoffen of korstmoszuren zijn veelal levendig gekleurd, en zijn bepalend voor de kleurtinten van de diverse soorten korstmossen.

GROEIVORMEN EN GROEIPLAATSEN

Als praktisch overzicht kunnen op basis van uiterlijke kenmerken de volgende groeivormen onderscheiden worden:

- Korstvormige soorten die plakvaten vormen op stenen en bomen. (A)
- Beschubde, rechtopstaande structuren en aan de top soms gezwollen of bekervormig. (B)
- Rechtopstaande of hangende, struikvormige korstmossen zonder basale schubben. (C)
- Min of meer struikvormige, vertakte korstmossen zonder basale schubben. (D)
- Korstvormige soorten met geschubde randen. (E)

Echter daar soorten van een bepaald geslacht in heel verschillende groeivormen optreden en er ook nog allerlei overgangen bestaan tussen de vijf hier beschreven hoofdvormen, is dit indelingskriterium niet echt relevant.

Korstmossen zijn veelal te vinden op die plaatsen waar andere plantaardige organismen zich niet kunnen handhaven: op bomen, boomstronken, daken, stenen en zwerfstenen, als bodembedekker of op een hek. Samen met algen zijn het vaak de eerste bewoners. In gezelschap van andere soorten (vaak mossen) die eenzelfde milieu verkiezen, vormen ze een decoratieve versiering. Ook korstmos-gemeenschappen kunnen we veelvuldig aantreffen. Van belang is

uiteraard de ondergrond. Verreweg de meeste soorten zijn gebonden aan een specifiek substraat. Bepaalde soorten hechten zich op kalksteen, andere op gesteente dat rijk is aan zware metalen. Weer andere soorten komen voor op de schors van bepaalde boomsoorten. talrijk zijn ook de soorten die op bouw materiaal groeien.

Naast de hierboven onderscheiden groeivormen, kan bij de beschrijving der soorten een doelmatiger onderscheid gemaakt worden:

- Korstmossen op en in stenen.
- Korstmossen op de schors van bomen.
- Op de grond levende soorten.

U moet er rekening mee houden dat er talloze overgangen en variaties mogelijk zijn door toedoen van het milieu en het klimaat.

Aangezien het in dit artikel meer in de bedoeling ligt Uw aandacht te vragen voor Korstmossen dan een volledig beeld te schetsen van de verspreiding van deze groep der lagere planten, zal ik slechts globaal ingaan op enkele korstmos-gemeenschappen en -soorten die in en rond Groesbeek kunnen worden aangetroffen.

Na een eerste blik buiten op muurtjes, daken, oude stenen, zwerfstenen, kerken, zerken op het kerkhof zelfs op en in oude stoeptegels, in en op bomen (uiteraard in "Oud-Groesbeek") zult U gauw vertrouwd raken met de volgende soorten: het groenige *Lepraria incana*, de groengrijze korsten van *Licidella alaechroma*, het groengelige *Lecidea lucida*, de grijskorrelige korsten van *Pertusaria amara*. het geelgroenachtige *Lecanora muralis*, ronde plakaten heldergeel tot lichtgele *Xanthoria parietina* (Steenkorstmos genoemd), het met oranje gekleurde apothecia of het wrattig donker geel tot oranje-achtige *Xanthoria aureola* en andere. En niet te vergeten de in de bossen en tussen de heide te bewonderen soorten, die zo mooi zijn dat een ieder zich zijn (haar) hart er aan kan ophalen. Op plaatsen zijn zelfs korstmossen-zones te vinden, die tengevolge van de wind eerder elipsvormig dan rond te noemen zijn.

wordt vervolgd

Hans Hendrickx

INGEZONDEN BRIEF I.

Groesbeek 20 februari '88

Aan de Werkgroep Milieubeheer Groesbeek

Wat bezielt de W.M.G. toch om het milieu-journaal te laten misbruiken voor het ventileren van haatgevoelens tegen het christendom? Ik kan mij voorstellen dat milieuverdedigers er niet altijd omheen kunnen gemeentebestuurders, boeren of andere ondernemers tegen zich in te nemen, maar wat kan het voor het beschermen van het milieu voor, nut hebben om in artikelen die niets met de doelstellingen van de werkgroep te maken hebben, even alle christenen voor het hoofd te stoten? Is ons milieu ermee gebaat, het voor katholieken en protestanten in geweten onmogelijk te maken de werkgroep te steunen?

Maar het verlies van deze steun is niet de enige schade, die de schimpscheuten van Henny Brinkhof aanrichten. Als zulke eenzijdige, aan alle kanten aanvechtbare en op veel punten eenvoudig weerlegbare stellingen aan de lezers worden voorgeschoteld als wetenschappelijk gefundeerde zekerheden, zonder dat daar andere opvattingen tegenover gesteld worden, is er sprake van ernstige geestelijke milieuvervuiling, zo mogelijk nog schadelijker voor het menselijk geluk dan de verloedering van de ons omringende natuur.

Om de aangerichte schade enigszins te herstellen is het minste wat de werkgroep kan doen: van de redactie te eisen, dat deze brief integraal wordt opgenomen in de eerstvolgende aflevering van het Milieujournaal. Bovendien is de W.M.G. aan de christenen onder haar abonnees en sympathisanten verplicht te garanderen dat er geen antichristelijke artikelen meer geplaatst worden.

Daarmee is de aangerichte schade nog niet goedge maakt. Daarvoor zou de redactie een serie artikelen moeten plaatsen waarin andere visies m.n. de christelijke op het zgn. dierzijn van de mens worden gegeven. Maar aangezien hiervoor wel geen schrijver te vinden zal zijn, die het Milieujournaal een geschikt forum acht voor zo'n discussie, zal dit wel een vrome wens blijven.

Intussen verheug ik mij in het besef essentieel van het dier te verschillen, m.n. door mijn wilsvrijheid en mijn vermogen het ongeziene

te kennen, en teken ik, in de hoop op een bevredigend antwoord,

hoogachtend,

Wim Verbeeten

Houtlaan 14

naschrift.

Graag wil ik reageren op de vanzelfsprekend gepubliceerde ingezonden brief van Wim Verbeeten. Hij vindt dat de serie artikelen van mijn hand anti-christelijk zijn en niets met het milieu te maken hebben en derhalve niet in het milieujournaal thuishoren. Wat het eerste betreft, heeft hij gedeeltelijk gelijk. Het is duidelijk dat ik weinig sympathie koester met het 'officiële' christendom. Wat die stromingen betreft, kan niet ontkent worden dat ze een spoor van bloed in het verleden hebben achtergelaten. Daar ging het in de artikelen echter niet om. Ik heb ermee aan willen tonen dat het verschil tussen mens en dier niet zo groot is als men ons altijd wil doen geloven. Het verschil is bewust of onbewust vergroot. Ik heb proberen aan te tonen dat dit een psychische kwestie was (innerlijke natuur contra uiterlijke natuur). De zo ontstane kloof heeft er m.i. toe geleid dat er een kloof ontstaan is tussen de mens en natuur, waarbij de mens zich opwierp als overheerser en onderdrukker, wat nu de mens technisch de natuur kan overtreffen vergaande gevolgen heeft. Het christendom heeft hierbij duidelijk een rol gespeeld, zoals ik heb laten zien. Niet alleen door haar houding jegens de natuur, maar ook door haar moraal, die funest was voor de psyche van de mens.

Ik laat ook zien dat het wetenschappelijk denken en veel vormen van socialisme op hetzelfde pad voort zijn gegaan.

De houding van de mens jegens de natuur en de daaronder liggende drijfveren zijn m.i. van groot belang om een antwoord te vinden op de ecologische crisis, die we momenteel doormaken. Ik ben het er derhalve ook niet mee eens dat deze artikelenreeks niet thuishoort in het milieujournaal. Dat ik het christendom gebruik om de evolutie in de kloof mens-natuur zichtbaar te maken, komt omdat ik in een christelijke cultuur leef. Had ik in Iran gewoond dan was de Islam het 'slachtoffer' geweest. (en vervolgens ikzelf).

Wat mijn anti-christelijke houding betreft nog dit. De oplettende lezer zal bemerkt hebben dat ik wel sympathie koester met het oorspronkelijke christendom, maar vind dat dit verworden is. Hierin sta ik beslist niet alleen, ook verschillende theologen en gelovigen onderschrijven dit. Het zijn toevallig vaak juist deze zich aan de rand of buiten de kerk bevindende groepen die zich erg druk maken om de natuur. Binnenkort zal daar iets over in het milieu-journaal verschijnen.

Tot slot. De gedachtenvorming over dit onderwerp is wat mij betreft nog lang niet afgesloten. Derhalve is een ieder die commentaar, liefst inhoudelijk, wil leveren op mijn artikelenreeks van harte welkom. Wij plaatsen allerlei gedachten over dit onderwerp graag in het Milieujournaal. Ik hoop dat mijn artikelenreeks een aanzet kan zijn voor een uitgebreide discussie.

INGEZONDEN BRIEF II.

P.J.M. van Wayenburg, huisarts
Keurvorsterstede 30
5431 XP CUIJK.

Cuijk, 12 Met. 1988

Werkgroep Milieubeheer Groesbeek

Beste mensen,

Een en al bewondering voor jullie enthousiastme moet me 't volgende toch van het hart:

In de hoop dat Henny Brinkhof-zonder vooroordeel en in alle rust-de gelegenheid krijgt een kind te observeren en aan 't kinderleven deel te nemen-zal begrijpen dat er bij de gelukkige zuigeling geen aandrift is maar gelukkige zaligheid, geschonken heerlijkheid. Er is geen orale, genitale, anale wellustigheid die als 'n vreemdemacht, 'n energie het bestaan beheerst. Het mensenkind ontvangt -in tegenstelling tot alle zoogdieren- de voeding terwijl het de moeder AANZIET en door haar AANGEZIEN WORDT; terwijl het daarbij de vertrouwde stem hoort. In deze gelukkige stemming ontluikt met de verzadiging de eerste glimlach -de mimiek van de Geest.

Wat Freud en zijn psychiatrie Nooit opgemerkt hebben, is het eerste PROEVEN van vast voedsel, de eerste KRITISCHE houding van de 'homo sapiens'. Proeven is een beproeving en een keuze tussen aanvaarden en afwijzen en afwijzen, het ja en neen. De moeder moet met een spel van gebaar en stem de primaire weigering -het brr!- overwinnen, want de mens is primair 'ein Neinsager' zoals Scheler tonde -Het eerste proeven is een beproeving- een moeten!

Reeds in zijn eerste glimlach, het schuchtere antwoord van de ontakende geest op de moederlijke tederheid, geeft het jonge kind blijk van een -ZELFSTANDIG-ZIJN in EEN EIGEN VRIJHEID die de grenzen van het onbewuste leven en de wetten der natuur overschrijdt. De glimlach is specifiek menselijk in al haar nuances. Hoe spontaan ook opwellend, zonder gedachte of bedoeling, drukt de glimlach de onuitsprekelijke innigheid uit die er tussen mensen mogelijk is, ofwel de verheven

onthechting aan de wereld met alle bedreigingen en leed... De glimlach is zo stil en bescheiden, zo voornaam en afwachtend als de gecultiveerde Liefde, die de luidruchtige uitbundigheid schuwt. In de glimlach staat de tijd stil, maar als een 'moment' van geboorte van het eeuwige.

Lees er de fenomenoloog Prof. Dr. Fr. Buytendijk maar 'ns op na! *

Graag had ik plaatsing van deze brief in 't volgende nummer van jullie MILIEU-JOURNAAL!

* 'Aandenken' (uitg. Ambo)

Naschrift

Er zijn een drietal facetten op het schone betoog van de Heer Van Wayenburg, waarop ik nader wil ingaan.

Het eerste is de idee dat er geen orale, genitale etc. wellustigheid is die het bestaan van kinderen als en vreemde macht zou beheersen, maar dat het kind leeft in een gelukkige zaligheid. Ik vind dat hier een scheiding opgeworpen is die er m.i. niet is. De orale en later genitale drift vormen geen vreemde macht maar maken en onafscheidelijk deel uit van het kind (en volwassene). Deze driften zijn in harmonie met het individu: zij vormen een wezenlijk bestanddeel van de gelukkige stemming van een kind (de anale drift vormt hierop een uitzondering: zij is cultureel bepaald en komt dus echt van buitenaf). Je merkt het bestaan er niet eens van als ze uitgeleefd kunnen worden, pas als ze geblokkeerd worden, treden ze aan het daglicht als een zoeken naar bevrediging en uitingen van onlust.

Het tweede: de beproeving van het proeven van vast voedsel, als zijnde de eerste kritische houding van de mens. Ik kan me niet herinneren dat dit bij mijn kinderen een belangrijke gebeurtenis was. Wij begonnen dan ook vrij laat met vast voedsel. Misschien scheelde het ook dat ik het voedsel voorkauwde. Wat wel duidelijk effect had was de voedselkeuze van hun moeder tijdens de zoogperiode. Pittige en zware gerechten hadden duidelijk een negatief effect. De babies kozen al voordat ze vast voedsel kregen. Het moeten van de beproeving is een thema dat vaak voorkomt. Zelfs 'progressieve' opvoeders die vinden dat babies met zeer veel liefde behandeld moeten worden, vinden dat het creëren van onlust nodig is voor de ontwikkeling van het kind. Anders komen ze niet verder (Spitz, Mendel). Ik zie bij mijn kinderen steeds weer dat nieuwsgierigheid en het willen beheersen van verstandelijke en motorische zaken in hun eigen tempo, zonder dat daar extra druk van buitenaf voor nodig is, de motoren vormen van hun ontwikkeling. Ik kan me niet aan de indruk onttrekken dat disciplineren en wedijver in onze maatschappij zo sterk aanwezig zijn, dat wij denken dat die er van nature sterk in voor dienen te komen.

Tenslotte de glimlach. Het zou best kunnen dat het iets typisch menselijks is, de functie ervan: verbondenheid en tevredenheid zie ik overal in de natuur.

Henny Brinkhof

